

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ**

ΕΞΑΚΡΙΒΩΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΜΑΘΗΜΑ: *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα.*
ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: κ. Δημητρόπουλος Ανδρέας
κ. Βλαχόπουλος Σπυρίδων
ΟΝΟΜΑ: Δημητρέλης Σπυρίδων
Α.Μ.: 1340200300096

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
A. Κράτος δικαίου και η διαφοροποίησή του από το Αστυνομικό κράτος.	
1. <i>Κράτος Δικαίου</i>	5
2. <i>Απολυταρχικό Κράτος και Αστυνομικό Κράτος</i>	6
B. Αρμοδιότητες Αστυνομίας και Βασικές Αρχές που διέπουν στην αστυνομική δράση.	
1. <i>Γενικά, Ιστορική Αναδρομή, Αρμοδιότητες, Διακρίσεις.</i>	8
2. <i>Αρχές που διέπουν την Αστυνομική Δράση.</i>	9
α. <i>Γενικά</i>	9
β. <i>Αρχή της νομιμότητας.</i>	10
γ. <i>Η αρχή της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος.</i>	13
δ. <i>Αρχή της αναλογικότητας.</i>	15
Γ. Η εξακρίβωση στοιχείων ως αστυνομική δραστηριότητα σε συνδυασμό με το απαραβίαστο της προσωπικής ελευθερίας, του Αρ. 5§3 του Συντάγματος και η επιφύλαξη νόμου που η ίδια θεσπίζει.	
1. <i>Προσωπική Ελευθερία.</i>	17
2. <i>Η επιφύλαξη νόμου της διατάξεως του Αρ. 5§3 εδ.β΄ του Συντάγματος και η σχετικοποίηση στην προστασία της προσωπικής ελευθερίας που επιφέρει αυτή.</i>	19
3. <i>Εννοιολογικός προσδιορισμός και διάκριση της οριοθέτησης, και της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας.</i>	22
Δ. Η εξακρίβωση στοιχείων από τα όργανα επιβολής της δημόσιας τάξης και η συνταγματικότητά της.	
1. <i>Έννοια και νομική φύση της εξακρίβωσης στοιχείων.</i>	24
2. <i>Περιορισμοί στους οποίους υπόκειται η εξακρίβωση στοιχείων ως απλός περιορισμός του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας. Περιορισμοί των περιορισμών.</i>	25
α. <i>Διατύπωση περιορισμού κατά τρόπο απρόσωπο και αντικειμενικό.</i>	27
β. <i>Εξυπηρέτηση σκοπού δημοσίου συμφέροντος μέσω του περιορισμού.</i>	28
γ. <i>Αρχή προστασίας του «Θεμελιώδους πυρήνα» του συνταγματικού δικαιώματος.</i>	30
δ. <i>Τήρηση των επιταγών της αρχής της αναλογικότητας.</i>	32

Ε. Η θέση της νομολογίας όσον αφορά το ζήτημα της εξακρίβωσης στοιχείων.	36
Εν είδει επιλόγου.	51
Summary	51
ΛΗΜΜΑΤΑ [KEY WORDS]	52
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	52
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	55

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ζούμε σε μια ανθρωπιστική, κοινωνική, έννομη τάξη. Το δίκαιο αποτελεί τη βάση του ελληνικού οικοδομήματος. Η αρχή της νομιμότητας διέπει εξ' ολοκλήρου την έννομη τάξη μας. Η προστασία της κοινωνίας από τους εσωτερικούς και εξωτερικούς κοινωνικούς κινδύνους, αποτελεί την αρχική αποστολή του κράτους, έναν ουσιώδη σκοπό του. Την τήρηση της τάξεως εξασφαλίζει η αστυνομία, η οποία αποτελεί βασική αρμοδιότητα του κράτους. Καθημερινά λοιπόν τα αστυνομικά όργανα προβαίνουν σε νομικές υλικές ενέργειες, οι οποίες επιφέρουν σημαντικές συνέπειες στην καθημερινή ζωή του ατόμου.

Εν όψει της ιδιαίτερης σημασίας του έργου της αστυνομίας για το επίπεδο της ελευθερίας και της δημοκρατίας σε μια χώρα, αλλά και των σημαντικών κινδύνων για τους ιδιώτες και το κράτος, που απορρέουν από μια κακή χρήση ή κατάχρηση της αστυνομικής εξουσίας, η επιστημονική ανάλυση και οριοθέτηση της αστυνομικής εξουσίας αποτελεί μια σημαντική αποστολή της νομικής επιστήμης.

Μια από τις βασικότερες ενέργειες που διενεργούν τα αστυνομικά όργανα είναι η «εξακρίβωση στοιχείων και η προσαγωγή των ατόμων στο αστυνομικό κατάστημα με σκοπό την διακρίβωση και διασταύρωση των απαρτιζόντων την ταυτότητά τους στοιχείων. Πρόκειται για μια προληπτική υλική πράξη. Τίθεται λοιπόν το ζήτημα της διαγραφής των ορίων, εντός των οποίων η άσκηση της συγκεκριμένης αστυνομικής υλικής πράξης, είναι θεμιτή και δεν περιορίζει την προσωπική ελευθερία του άρθρου 5§3 του Συντάγματος.

A. Κράτος δικαίου και η διαφοροποίησή του από το Αστυνομικό κράτος.

3. Κράτος Δικαίου

Κράτος δικαίου είναι το κράτος εκείνο το οποίο σέβεται την ανθρώπινη αξία και τα θεμελιώδη δικαιώματα που την εξειδικεύουν. Είναι το κράτος εκείνο που υποχρεούται να σέβεται τα συνταγματικά δικαιώματα και εγγυάται την παραγωγή του δικαίου κατά ορισμένη διαδικασία και την εφαρμογή του προς όλες τις κατευθύνσεις¹. Όπως προκύπτει και από τον τίτλο, κράτος δικαίου είναι η μορφή εκείνη κρατικής εξουσίας όπου κράτος και δίκαιο συνδέονται στενά. Σε καμία όμως περίπτωση δεν είναι το δίκαιο κράτος, το κράτος της δικαιοσύνης, αλλά το κράτος του ισχύοντος δικαίου.

Η έννοια του κράτους δικαίου έχει ταυτιστεί ιστορικά με την φιλελεύθερη ατομοκεντρική – ιδιοκτησιακή και αντιεξουσιαστική αντίληψη². Όπως προκύπτει λοιπόν από τα παραπάνω, κράτος δικαίου είναι κατ' αρχήν το κράτος εκείνο που «έχει δίκαιο», είναι εκείνο το κράτος που τις ενέργειες των οργάνων του διευθύνει η νομιμότητα (αρχή νομιμότητας) και που επιδιώκονται οι κρατικές σκοπιμότητες μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος³. Η κρατική εξουσία είναι κανονιστικά περιορισμένη επειδή κατανέμεται σε διάφορα κέντρα εξουσίας και επειδή δεσμεύεται από ένα σύστημα εγγυήσεων που αποσκοπεί στον εξαναγκασμό της εξουσίας σε δράση, η οποία οφείλει να είναι σύμφωνη με τους προκαθορισμένους, γενικούς, αφηρημένους και ιεραρχικά διορθωμένους κανόνες δικαίου, τους οποίους αδυνατεί να ακολουθεί χωρίς την προβλεπόμενη διαδικασία. Αν τους παραβιάσει, υπάρχει ο κίνδυνος των δικαστικών κυρώσεων.

Το κράτος δικαίου λοιπόν αυτοκαθορίζει τους κανόνες δικαίου βάσει των οποίων δρουν τα όργανά του αλλά παραλλήλως αυτοπεριορίζεται από τους κανόνες το οποίο διαθέτει⁴.

Το ίδιο δηλαδή κράτος δεσμεύεται από το δίκαιο που το οποίο παράγει, υπάγεται σε αυτό.

1. Δημητρόπουλος, (2001) Γενική Συνταγματική Θεωρία, σελ.93.
2. Μανιτάκης, Κράτος Δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων (1994) σελ.121.
3. Σκουρής – Τάχος, Δίκαιο δημοσίας τάξης, σελ.49.
4. Σκουρής – Τάχος, όπ. παρ. σελ.50 επ.

Προϋποθέσεις λοιπόν ύπαρξης Δημοκρατικού Κράτους Δικαίου θεωρούνται οι ακόλουθες:

α)Τυπική ή οργανική διάκριση των κρατικών λειτουργιών (ΣΑΡ 26).

β)Εφαρμογή της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας (ΣΑΡ 1).

γ)Υπαρξη δυνατότητας δικαστικού ελέγχου της δράσης της δημόσιας διοίκησης (ΣΑΡ 93ΕΠ).

δ)Αναγνώριση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων υπέρ των ατόμων (ΣΑΡ 4). Ο σεβασμός των ατομικών δικαιωμάτων αποτελεί την πρωταρχική υποχρέωση, την πεμπουσία του κράτους δικαίου⁵. Η υποχρέωση σεβασμού της ανθρωπίνης αξίας και των συνταγματικών δικαιωμάτων που την εξειδικεύουν, αποτελεί και σήμερα πρωταρχική υποχρέωση του κράτους (ΣΑΡ 2§1).

Συνοψίζοντας λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι το κράτος δικαίου αποτελεί ουσιαστικά την οργανωτική βάση του πολιτεύματος, ένα συγκεκριμένο τρόπο οργάνωσης και διάρθρωσης της κρατικής εξουσίας, ο οποίος προκύπτει τόσο από τη θεσμική αναγνώριση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών, όσο κι από την τυπική αναγνώριση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων⁶.

4. Απολυταρχικό Κράτος και Αστυνομικό Κράτος.

Πριν από την Γ.Ε., στην Ευρώπη είχε αναπτυχθεί για σημαντικό διάστημα το απολυταρχικό κράτος. Επρόκειτο για την πρώτη ολοκληρωμένη φάση στη μακρά πορεία των πολιτικών σχηματισμών για τη δημιουργία και τη λειτουργία του κράτους. Η πλέον εξευγενισμένη μορφή του απολυταρχικού κράτους ήταν το σύστημα που έμεινε γνωστό ως φωτισμένη δεσποτία⁷. Στα απολυταρχικά πολιτεύματα η θέληση του μονάρχη ήταν απόλυτη και ανεξέλεγκτη, όχι όμως εντελώς αδέσμευτη. Η ιδιωτική του βούληση ξεχώριζε από τη δημόσια. Γι' αυτό το απολυταρχικό κράτος θεωρήθηκε η πρώτη μορφή ατελούς βέβαια δικαιοπρακτικής εξουσίας· μιας εξουσίας που ασκείται με νόμους, χωρίς όμως να υπόκειται σ' αυτούς, χωρίς δηλαδή να υπακούει σε θεσπισμένους, γενικούς και αφηρημένους κανόνες δικαίου, οι οποίοι εντούτοις διέπουν τις ιδιωτικές σχέσεις⁸.

5. Δημητρόπουλος, όπ.παρ. σελ.94.

6. Περιεκτικό και λακωνικό ορισμό του κράτους δικαίου έχει σώσει και ο Carl Schmitt στο περίφημο έργο του Verfassungsfelirte : «κατά την κρατούσα του όρου σημασία, ως κράτος δικαίου, θα μπορούσε να οριστεί κάθε κράτος που σέβεται απεριόριστα τι ισχύον αντικειμενικό δίκαιο και τα υπάρχοντα δικαιώματα των πολιτών» βλ. Carl Schmitt Dottrmadella Costituzione, Milano Giuffre (1984), σελ.176.

7. Φλογαίτης, Διοικητικό δίκαιο, σελ.18.

8. Μανιτάκης, όπ.παρ. σελ.63.

Το απολυταρχικό κράτος ήταν το αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης διαδικασίας, στην οποία συνέβαλαν πολλοί παράγοντες. ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ήταν η δημιουργία για λογαριασμό της οργάνωσης και της λειτουργίας του κράτους απ' τον πρίγκιπα κανόνων δικαίου αποκλινόντων του κοινού δικαίου και χαρακτηριζομένων από το στοιχείο της μονομερούς επιβολής. Ενώ λοιπόν η φεουδαρχία χαρακτηρίστηκε απ' την παντελή έλλειψη της διάκρισης μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου, το απολυταρχικό καθεστώς υιοθέτησε την αντίθετη αρχή⁹.

Η πλέον αποτρόπαια πλευρά του απολυταρχικού κράτους έμεινε γνωστή ως αστυνομικό κράτος. Στην έννοια του κράτους δικαίου, αντιτίθεται εκείνη του Αστυνομικού κράτους, όπου τα πάντα επιτρέπονται ανεξέλεγκτα για τα διοικητικά όργανα, ακόμη και κατά παράβαση των κανόνων που τα ίδια διαθέτουν¹⁰.

Ως Αστυνομικό κράτος χαρακτηρίζεται εκείνο στο οποίο η κρατική σκοπιμότητα κατευθύνει τις ενέργειες των οργάνων του (αρχή της σκοπιμότητας). Οι κανόνες δικαίου παραβιάζονται, κατά τρόπο ανεξέλεγκτο, με την επίκληση της προστασίας του κρατικού συμφέροντος, που πολλές φορές καταλήγει να ταυτίζεται με το προσωπικό συμφέρον των κυβερνήσεων. είναι το κράτος στο οποίο εφαρμόζεται η αρχή ότι «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα».

Βέβαια, σε καμία περίπτωση απολυταρχικό και αστυνομικό κράτος, δεν σημαίνει το κράτος χωρίς δίκαιο, το κράτος που δεν διέπεται από νόμους. Σημαίνει ότι οι κανόνες δικαίου που διέπουν το κράτος υπάρχουν, αλλά δεν το υποχρεώνουν. Το κράτος δύναται να μην τους εφαρμόσει, να τους παραβλέψει. Για το λόγοι αυτό, το αστυνομικό κράτος παρέμεινε στη μνήμη των ανθρώπων και των κοινωνιών ως το κράτος της απόλυτης αυθαιρεσίας¹².

9. Φλογαίτης, όπ. παρ. σελ. 18.

10. Σκουρής – Τάχος, όπ.παρ.σελ.49.

11. Σκουρής – Τάχος, όπ.παρ.σελ.49.

12. Φλογαίτης, όπ. παρ. σελ. 19.

B. Αρμοδιότητες Αστυνομίας και Βασικές Αρχές που διέπουν στην αστυνομική δράση.

3. Γενικά, Ιστορική Αναδρομή, Αρμοδιότητες, Διακρίσεις.

Η προστασία της κοινωνίας απ' τους εσωτερικούς και εξωτερικούς κινδύνους, αποτελεί την αρχική αποστολή του κράτους. Παραμένει και σήμερα ένας ουσιώδης σκοπός του, αν και έχουν προστεθεί και άλλοι. Την προστασία από τους εσωτερικούς κινδύνους (ή αλλιώς την τήρηση της τάξεως) εξασφαλίζει κυρίως η αστυνομία. Η αστυνομία, ως βασική αρμοδιότητα του κράτους, και ιδίως το περιεχόμενο, η άσκηση και τα όρια της αστυνομικής εξουσίας, αποτελούν το αντικείμενο του αστυνομικού δικαίου, ενός σημαντικού κλάδου του ειδικού διοικητικού δικαίου¹³. Το έργο λοιπόν της αστυνομίας παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία για το επίπεδο της ελευθερίας και της δημοκρατίας σε μια χώρα, αλλά και για τους κινδύνους που απορρέουν για τους ιδιώτες και το κράτος, από μια κακή χρήση ή κατάχρηση της αστυνομικής εξουσίας.

Η Αστυνομία είναι μια κοινωνική λειτουργία και ως τέτοια αναπτύσσεται σε κάθε ανθρώπινη κοινότητα, όπου δημιουργούνται κοινωνικές και βιοτικές σχέσεις. Η έννοια της αστυνομίας είχε μέχρι τις αρχές του 18^{ου} αιώνα αρκετά ευρύ περιεχόμενο. Αναφέρονταν γενικά στην διασφάλιση και διατήρηση της τάξης και περιελάμβανε τόσο την αντιμετώπιση των κινδύνων, όσο και την μέριμνα για την εξασφάλιση της γενικής ευημερίας¹⁴. Με την πάροδο των χρόνων, ακολούθησε η πρώτη συγκεκριμενοποίηση της έννοιας της αστυνομίας:

α. Αστυνομία υπό ουσιαστική έννοια (ασκούσε το σύνολο δραστηριοτήτων κράτους για αντιμετώπιση κινδύνων).

β. Αστυνομία υπό θεσμική ή οργανωτική έννοια (σχετική με τη δομή και οργάνωση αστυνομικών αρχών).

γ. Αστυνομία υπό τυπική έννοια (όλα τα καθήκοντα που σύμφωνα με το νόμο αναλαμβάνει και εκτελεί η αστυνομία υπό θεσμική έννοια, ανεξαρτήτως αν είναι προληπτικού ή κατασταλτικού χαρακτήρα).

13. Παπαϊωάννου, Περιεχόμενο και όρια της αστυνομικής εξουσίας, σελ.3.

14. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.3.

15. Καρακώστας (1987), Δίκαιο αστυνομίας, σελ.55.

Σήμερα, αστυνομία νοείται, κατά κανόνα, ο κοινωνικός και πολιτειακός οργανισμός, που έχει ως αποστολή να παρακολουθεί την κοινωνική συμπεριφορά των πολιτών και την τήρηση από αυτούς των κανόνων που εξασφαλίζουν την κοινωνική ισορροπία, την αρμονία μέσα στην πολιτεία και να θεσπίζει διατάξεις, με σκοπό την πρόληψη και την καταστολή της εγκληματικότητας, καθώς και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη¹⁵. Η ύπαρξή της είναι απαραίτητη καθώς διευκολύνεται ο κοινωνικός βίος των ανθρώπων και επιτυγχάνεται η αρμονική τους συμβίωση.

Η Αστυνομία ως δημόσια υπηρεσία διακρίνεται σε δικαστική και διοικητική. Η δικαστική έχει ως αποστολή τη συνδρομή προς τα όργανα της δικαστικής λειτουργίας για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, δηλαδή την ανακάλυψη, τη σύλληψη και την παράδοση των ενόχων για αξιόποινες πράξεις¹⁶.

Αντίθετα, η διοικητική αστυνομία κινείται και ενεργεί έξω από τη σφαίρα της ποινικής δικαιοδοσίας της Πολιτείας¹⁷. Ασκεί προληπτικό κατά βάση έργο και έχει ως αποστολή τη διασφάλιση της δημόσιας τάξης και την πρόληψη του εγκλήματος, συχνά μέσω αστυνομικών επεμβάσεων και επιβολής περιορισμών στις ατομικές ελευθερίες¹⁸. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συγχέεται με την αστυνομία ασφαλείας¹⁹.

Υπάρχουν και άλλες διακρίσεις, όπως σε δημόσια και ιδιωτική, πολιτική και μυστική, κ.α. Κοινό όμως χαρακτηριστικό της αστυνομικής δραστηριότητας αποτελεί το γεγονός ότι διέπεται από διάφορες αρχές, μερικές απ' τις οποίες θα αναλύσουμε εκτενέστερα στη συνέχεια.

4. Αρχές που διέπουν την Αστυνομική Δράση.

α. Γενικά

Η αστυνομική αρμοδιότητα ως εξουσία επιβολής και τήρησης της δημόσιας τάξης, συνιστά άσκηση διοικητικής εξουσίας²⁰, διότι τα όργανα που ασκούν αστυνόμευση ανήκουν στη Διοικητική Λειτουργία και εφαρμόζουν την Κυβερνητική πολιτική.

16. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.4.

17. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.5.

18. Τάχος – Σκουρής, Δίκαιο δημοσίας τάξης, σελ.58.

19. Κυριακόπουλος, Διοικητικόν Δίκαιον, σελ.483.

20. Τάχος – Σκουρής, όπ.παρ.σελ.48.

Η ένταξη λοιπόν των αστυνομικών οργάνων της ΕΛ.ΑΣ. στην εκτελεστική εξουσία, συνεπάγεται την υπαγωγή της άσκησης της αρμοδιότητάς τους στις αρχές του διοικητικού δικαίου που διέπουν τη δράση όλων των διοικητικών οργάνων²¹. Ο έντονος σύνδεσμος μεταξύ της αστυνόμευσης και της κυρίαρχης κρατικής εξουσίας και ειδικότερα με την μονομέρεια και την μοναδικότητα (που αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά της τελευταίας) δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση απεριόριστη αρμοδιότητα των αστυνομικών οργάνων.

Η αστυνομική εξουσία διέπεται κατ' αρχήν από τις βασικές γενικές αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος, της συνέχειας και της ενότητας των αστυνομικών οργάνων καθώς και της αμεροληψίας και της ισότητας. Εκτός από αυτές υπάρχουν και άλλες δευτερεύουσες αρχές που διέπουν τη δράση της αστυνομίας και σχετίζονται με θεμελιώδη αγαθά και ελευθερίες των ατόμων. Πρόκειται για την αρχή της διαρκούς ετοιμότητας, της δράσης της προσήκουσας συμπεριφοράς, το σεβασμό του τεκμηρίου της αθωότητας, την αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης εξουσίας και της απαγόρευσης κατάχρησης της διοικητικής διαδικασίας.

Όλες αυτές οι αρχές προσδιορίζουν το περιεχόμενο και την έκταση της αστυνομικής αρμοδιότητας και ταυτόχρονα την οριοθετούν. Σκόπιμο θα ήταν να αναλύσουμε μερικές από αυτές²².

β. Αρχή της νομιμότητας.

Σκοπός της αστυνόμευσης είναι η τήρηση της δημόσιας τάξης, στην ορισμένη κάθε φορά μορφή του δημοσίου συμφέροντος που θεραπεύει²³. Με άλλα λόγια, η αστυνόμευση αποτελεί μέσο για την εφαρμογή του νόμου και επομένως πρέπει να διέπεται από την αρχή της νομιμότητας. Η εν λόγω αρχή αποτελεί άμεση απόρροια της αρχής της διάκρισης των εξουσιών, συνέπεια των αρχών της λαϊκής κυριαρχίας και του αντιπροσωπευτικού συστήματος, καθώς και της υπεροχής και του τεκμηρίου της αρμοδιότητας του νομοθετικού οργάνου.

Η αρχή της νομιμότητας καθιερώνεται στην ελληνική έννομη τάξη στα άρθρα 1§3, 5§3, 26§2, 43§1, 50, 78§1, 82§2, 83, 94 και 95§1 του Συντάγματος. Είναι έντονα συνδυασμένη με την έννοια του κράτους δικαίου και σε καμία περίπτωση δεν συμβαδίζει με εκείνη του αστυνομικού κράτους²⁴.

21. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.491.

22. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.491.

23. Τάχος – Σκουρή, όπ.παρ.σελ.48.

24. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.492.

Σ' αυτό υποκαθίσταται από την αρχή της σκοπιμότητας καθώς τα διοικητικά όργανα δρουν ανεξέλεγκτα κατά παράβαση των κανόνων δικαίου που τα ίδια θεσπίζουν²⁵. Άρα η αρχή της νομιμότητας είναι συνέχεια της λειτουργίας του Κράτους Δικαίου.

Ειδικά για το αστυνομικό προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ. η αρχή αυτή κατοχυρώνεται στο Αρ.1§2 Π.Δ. 538/1989²⁶.

Έχει τη έννοια ότι η άσκηση της αστυνομικής εξουσίας, όπως και της αρμοδιότητας κάθε διοικητικού οργάνου, πρέπει να μην παραβιάζει και να είναι σύμφωνη με τους κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου, τους συνταγματικούς κανόνες και τις νομοθετικές πράξεις, καθώς και με κάθε κανόνα ανώτερης ή ισοδύναμης με αυτούς τυπικής ισχύος. Άρα λοιπόν τα αστυνομικά όργανα μπορούν να προβαίνουν σε ενέργειες που δεν αντίκεινται στους κανόνες δικαίου και μόνο σε ενέργειες που στηρίζονται σε ρητή διάταξη του νόμου²⁷.

Διαφορετικά αν τα αστυνομικά όργανα περιφρονούν, δεν εφαρμόζουν ή παραβιάζουν το νόμο, υπονομεύουν την τάξη και το δημοκρατικό πολίτευμα και αρνούνται να εκτελέσουν την πεμπουσία της αποστολής τους, που δεν είναι άλλη από την εγγύηση της ευνομίας²⁸. Για το λόγο αυτό η αποστολή των αστυνομικών οργάνων και τα μέσα εκπλήρωσής της πρέπει να είναι νομοθετικά προκαθορισμένα. Η αρχή της νομιμότητας θα πρέπει επομένως να τηρείται σε συνδυασμό με τις αρχές της χρηστής διοίκησης, της αναλογικότητας και της επιείκειας. Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει όμως να φτάνει στο σημείο της τυφλής προσκόλλησης στο γράμμα του νόμου γιατί τότε οδηγούμαστε στη δημιουργία μιας αυθαίρετης και αναχρονιστικής αστυνομίας.

Η επιλογή επομένως των ενδεδειγμένων μέτρων που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση της κατάστασης προς αποκατάσταση της τάξης, ανήκει στη διακριτική εξουσία των αστυνομικών οργάνων.

25. Σπηλιωτόπουλος, Εγχειρίδιο διοικητικού Δικαίου, σελ.90.

26. Αρ.1§2, Π.Δ. 538/1989: Οι υπόχρεοι δίδουν επί του Ιερού Ευαγγελίου τον ακόλουθο όρκο: «Ορκίζομαι να φυλάττω πίστη στην πατρίδα, υπακοή στο Σύνταγμα και τους νόμους του κράτους. Να υπερασπίζομαι με πίστη και αφοσίωση μέχρι της τελευταίας ρανίδας του αίματός μου τις σημαίες. Να υπακούω στους ανωτέρους μου και να εκτελώ πρόθυμα τις διαταγές τους. Να εκπληρώ ευσυνείδητα τα καθήκοντά μου και να διάγω γενικά ως πιστός και φιλότιμος αστυνομικός».

27. Βλ.Αρ.18§2 Ν.148/1984, όπου ρητά ορίζεται ότι οι υπηρεσίες του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης εκτελούν μόνο τα έργα που σχετίζονται με την αποστολή του.

28. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.494.

Όμως η επιλογή τους αυτή ελέγχεται ως προς την υπέρβαση των άκρων ορίων ή την κακή χρήση της διακριτικής εξουσίας τους, εφ' όσον απ' τις ενέργειες ή παραλείψεις τους επήλθε βλάβη στη ζωή, την προσωπικότητα και τα λοιπά δικαιώματα των διοικούμενων. Αν έχει συμβεί κάτι τέτοιο, τότε το Δημόσιο ευθύνεται σε αποζημίωση, βάσει του άρθρου 105 Εισ. ΝΑΚ.²⁹. Βέβαια θα ήταν μάλλον εξωπραγματικό να μιλήσει κανείς περί απόλυτης υπαγωγής της δράσης των αστυνομικών οργάνων στο νόμο. Άρα η υπαγωγή της διοικητικής δράσης στο νόμο δεν είναι πάντοτε απόλυτη, αλλά σχετική δεδομένης της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος που διακατέχει το χώρο της αστυνόμευσης³⁰. Στο χώρο αυτό, η κάμψη της αρχής της νομιμότητας άλλοτε προβλέπεται ρητά στο νόμο (de jure απόκλιση), άλλοτε επιβάλλεται απ' τη φύση των πραγμάτων (de facto απόκλιση)³¹. Σχετικότητα της αρχής της νομιμότητας παρουσιάζεται στις «περιόδους εμπόλεμης κατάστασης», «εσωτερικών ταραχών» και «κοινωνικών αναγκών». Η σχετικότητα όμως της αρχής της νομιμότητας σημαίνει, επιπλέον, και τη δυνατότητα της δημόσιας διοίκησης να νομοθετεί άλλοτε de jure και άλλοτε de facto, μεταβάλλοντας έτσι διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας³².

Κλείνοντας, πρέπει να αναφέρουμε ότι ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εφαρμογή της αρχής της νομιμότητας κατά την λήψη υλικών μέτρων ή την επιβολή κυρώσεων σε βάρος Ελλήνων πολιτών, καθώς και αλλοδαπών. Οι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων κατά τη λήψη αστυνομικών μέτρων είναι συνταγματικοί υπό μία διπλή προϋπόθεση:

- α. ότι προβλέπονται για τη συγκεκριμένη περίπτωση ρητά απ' το νόμο και ακολουθείται η προβλεπόμενη διαδικασία και
- β. ότι η συμπεριφορά των ασκούντων αστυνόμευση δικαιολογείται απ' τις συγκεκριμένες περιπτώσεις και είναι ανάλογη αυτών.

29. Αρ.105 Εισ. ΝΑΚ: Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημοσίας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί. Το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή παράληψη έγινε κατά παράβαση διάταξης, που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών.

30. Σκουρής – Τάχος, όπ.παρ.σελ.50.

31. Gusy, Polizeirecht, σελ.209.

32. Τάχος, Διοικητικό Οικονομικό Δίκαιο.

γ. Η αρχή της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος.

Η δραστηριότητα που ασκούν τα αστυνομικά, όπως άλλωστε και όλα τα διοικητικά όργανα, έχει σκοπό πάντοτε την άμεση ή έμμεση ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος. Η αστυνομική εξουσία πρέπει να ασκείται μόνο για τη θεραπεία του δημοσίου συμφέροντος και μέσω αυτού για τη θεραπεία του ιδιωτικού συμφέροντος των ατόμων, καθώς πραγματώνει τη δημόσια τάξη³³. Η αρχή αυτή βρίσκει καταρχήν έρεισμα στο Σύνταγμα (Αρ. 1§3), όπου αναφέρεται ότι όλες οι εξουσίες πηγάζουν απ' το λαό και υπάρχουν υπέρ αυτού, ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι υπηρετούν το λαό ((Αρ. 103§1), και ότι το κράτος μεριμνά για την προστασία του γενικού συμφέροντος (Αρ. 106§1).

Στα πλαίσια της αστυνομικής νομοθεσίας ειδικότερα, το Π.Δ. 538/1989 προβλέπει ρητά, ότι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους οι αστυνομικοί έχουν πάντοτε ως γνώμονα των ενεργειών τους την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης, την εξυπηρέτηση δημοσίου συμφέροντος και την διαφύλαξη νόμιμων συμφερόντων των πολιτών (Αρ. 1§5). Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος φαίνεται να χρησιμοποιείται από απ' το νομοθέτη και τη νομολογία σε δύο κλίμακες, ανάλογα με την ένταση των κρατικών επεμβάσεων και έτσι έχουμε το δημόσιο συμφέρον και το υπέρτερο δημόσιο συμφέρον³⁴. Κατά τη διάρκεια άσκησης της αστυνομικής εξουσίας, ο κίνδυνος καταχρήσεως του δημοσίου συμφέροντος εμφανίζεται ιδιαίτερα μεγάλος. Δεδομένου ότι το δημόσιο συμφέρον αποτελεί μια κατ' εξοχήν αόριστη έννοια, δεν είναι δυνατό να ορισθεί εκ των προτέρων με ακρίβεια και σαφήνεια, αλλά απαιτείται προηγουμένως καθορισμός και συγκεκριμενοποίηση αυτού³⁵.

Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος πρέπει να διακρίνεται τόσο απ' το συμφέρον του δημοσίου, όσο και απ' το συμφέρον της δημόσιας υπηρεσίας (Σε 309/1955, 801/1958, 2178/1970). Η συγκεκριμενοποίηση και η εξειδίκευση του δημοσίου συμφέροντος είναι λοιπόν μια διαδικασία δυσχερέστατη και γεμάτη κινδύνους³⁶.

33. Σκουρής – Τάχος, Δίκαιο δημοσίας τάξης, σελ.53.

34. Σκουρής – Τάχος, όπ.παρ.σελ.54.

35. Κουτούπα – Ρεγκάκου, Ο ρόλος των αόριστων εννοιών στο σύγχρονο κράτος δικαίου, σελ.301.

36. Δαγτόγλου, Δημόσιο συμφέρον και Σύνταγμα, σελ.430, μάλιστα ο ίδιος ο Δαγτόγλου είχε υποστηρίξει: το ζήτημα ποιος και πως εξειδικεύει το δημόσιο συμφέρον αποβαίνει το κεντρικό ζήτημα υπάρξεως και επιβιώσεως της Δημοκρατίας και της ελευθερίας.

Είναι προφανές ότι όσο λεπτομερέστερα εξειδικεύονται νομοθετικά οι έννοιες του δημοσίου συμφέροντος που νομιμοποιούν τις αστυνομικές επεμβάσεις, τόσο ασφαλέστερη θα είναι η κρίση για το αν θα πρέπει και πώς οφείλουν να ενεργήσουν τα αστυνομικά όργανα³⁷. Έτσι θα εξασφαλίζεται σε μεγάλο βαθμό η τήρηση της αρχής της νομιμότητας.

Όμως αυτό δεν είναι το συνήθως συμβαίνον. Βέβαια οι έννοιες αυτές αν και χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αοριστίας, είναι ταυτόχρονα νομικές έννοιες, καθορίζονται ad hoc απ' τα αστυνομικά όργανα διεκδικώντας ένα συγκεκριμένο κανονιστικό περιεχόμενο³⁸. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να ξεπεράσουν τα όρια που το σύγχρονο κοινωνικό κράτος θέτει. Η χαρακτηριστική λοιπόν προσφυγή στην αρχή της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος ελέγχεται απ' τα δικαστήρια, δεν ξεφεύγει απ' τον έλεγχο του Στ.Ε.³⁹.

Άρα λοιπόν κομβικό σημείο για τη λειτουργία της αρχής της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος αποτελεί η παρατήρηση ότι η επιδίωξη του δημοσίου συμφέροντος κατά την άσκηση αστυνομικής εξουσίας σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει αυτονομία των φορέων αυτής έναντι του δικαίου. Δημόσιο συμφέρον είναι μόνο ό,τι τα συνταγματικώς οριζόμενα όργανα, δηλαδή ο συντακτικός, ο κοινός νομοθέτης και η κυβέρνηση, κατά τη συνταγματικώς προβλεπόμενη διαδικασία, ορίζουν ως δημόσιο συμφέρον⁴⁰. Τα αστυνομικά όργανα, επομένως, καθορίζουν το δημόσιο συμφέρον μόνο στα πλαίσια του Συντάγματος και των νόμων και μόνο εφ' όσον είναι εξουσιοδοτημένα προς τούτο απ' το Σύνταγμα και τους νόμους.

Πολλές φορές, η προστασία και προαγωγή του δημοσίου συμφέροντος είτε βάσει ειδικών συνταγματικών διατάξεων, είτε βάσει γενικών θεμελιωδών αρχών ή διατάξεων επιβάλλει τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Όμως το δημόσιο συμφέρον ως ύπατος σκοπός (ultima ratio) και μόνιμη δικαιολογία των παρεμβάσεων διοικητικής αστυνόμευσης, έχει όχι αντιθετικό, αλλά αλληλοσυμπληρούμενο περιεχόμενο με την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών. Τα αστυνομικά όργανα δεν υποχρεούνται ως κρατικά όργανα να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου βάσει του Σ.Αρ. 25§1).

37. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.522.

38. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.522.

39. Σκουρής – Τάχος, όπ.παρ.σελ.53.

40. Δαγτόγλου, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, σελ.154.

Η αρχή της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης, ισχύει μέσα στα όρια του Συντάγματος που προστατεύει τα ατομικά δικαιώματα καθ' εαυτά και δεν επιτρέπει την 'άμεση ή έμμεση απορρόφησή τους απ' το δημόσιο συμφέρον⁴¹. Επομένως, όταν το δημόσιο συμφέρον λειτουργεί κατά την άσκηση των αστυνομικών αρμοδιοτήτων ως περιορισμός στην άσκηση ενός συνταγματικού δικαιώματος, θα πρέπει οπωσδήποτε να προβλέπεται ρητά ή να συνάγεται από άλλη περιοριστική ρήτρα, όπως η επιφύλαξη υπέρ νόμου. Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να διατυπώνεται χωρίς να δεσμεύεται από τους περιορισμούς των περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων⁴².

δ. Αρχή της αναλογικότητας.

Η αρχή της αναλογικότητας βρίσκει κατεξοχήν πρόσφορο έδαφος εφαρμογής και αποκτά ιδιαίτερη πρακτική αξία κατά την άσκηση αστυνομικής εξουσίας. Λειτουργεί ως βασική κατεύθυνση και κύρια δέσμευση στη δράση της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία αποτελεί τον πλέον αντιπροσωπευτικό φορέα άσκησης αστυνομικής εξουσίας⁴³. Τα αστυνομικά μέτρα είναι νόμιμα και όχι παράνομα μόνο όταν, όπως και 'σύμφωνα με όσα ο νόμος ορίζει.

Ωστόσο θα πρέπει να επισημανθεί ότι για τη σύννομη χρήση υλικής αστυνομικής βίας δεν αρκεί απλώς η τελευταία να προβλέπεται νομοθετικά⁴⁴. Απαιτείται επιπλέον ο τρόπος άσκησής της, η ένταση και η χρονική της διάρκεια να προσαρμόζεται στις ειδικές κατά περίπτωση συνθήκες και να διέπεται απ' τις αρχές της αναλογικότητας και της επιείκειας⁴⁵. Μάλιστα χαρακτηριστικός είναι ο περιορισμός που προκαλεί η χρήση όπλων απ' τους αστυνομικούς, είτε στο προστατευόμενο απ' τη διάταξη του άρθρου 5§2 Σ δικαίωμα στη ζωή και στη σωματική ακεραιότητα, όταν στοχεύονται άνθρωποι, είτε στην από την διάταξη του Αρ. 5§1 Σ. απορρέουσα γενική ελευθερία του πράττειν, όταν αστυνομικός πυροβολισμός λαμβάνει χώρα προς εκφοβισμό.

Η αρχή της αναλογικότητας πρωτοεμφανίστηκε στο γερμανικό αστυνομικό δίκαιο. Στην Ελλάδα αναγνωρίστηκε απ' τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας από το 1989, ενώ υπονοείται και σε παλαιότερες αποφάσεις.

41. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.525.

42. Βενιζέλος, Το γενικό συμφέρον και οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων, σελ.193.

43. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.531.

44. Μάνεσης, Συνταγματικό Δίκαιο Ι, σελ.25.

45. Σκουρής – Τάχος, όπ.παρ.σελ.109.

Ήδη πριν από εξήντα χρόνια το Στ.Ε. με την απόφαση 343/1943 αποφάνθηκε ότι «τα αστυνομικά όργανα δεν μπορούν να ασκήσουν βίαια μέτρα κατά των πολιτών, παρά μόνο κατ' εξαίρεση και μόνο όπου ο νόμος επιτρέπει ή η αντίσταση κακοποιού ή άλλος κίνδυνος καθιστούν ταύτα απολύτως αναγκαία»⁴⁶.

Η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώνεται πλέον πανηγυρικά στο 25§1 του Σ. 1975/1986/2001 και έτσι αίρονται οι οποιεσδήποτε αμφισβητήσεις. Όσον αφορά την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας, η αρχή θεμελιώνεται και σε ειδικές διατάξεις της αστυνομικής νομοθεσίας, οι οποίες αναφέρονται στους κανόνες υπηρεσιακής συμπεριφοράς των αστυνομικών και στα μέτρα που αυτά λαμβάνουν για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Χαρακτηριστικά το Π.Δ. 538/1989 και το Π.Δ. 141/1991.

Ως δικαιοῖκό αξίωμα η αρχή της αναλογικότητας συνδέεται με την μετεξέλιξη του παραδοσιακού φιλελεύθερου κράτους δικαίου ως κράτος αποχής στο κοινωνικό κράτος, το οποίο, τη σύγχρονη εποχή, χαρακτηρίζομενο ως κράτος πρόληψης και ασφαλείας, έχει προσανατολίσει τη δράση του προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικής κάλυψης των αυξημένων αναγκών για ασφάλεια της σύγχρονης κοινωνίας των κινδύνων⁴⁷. Η αρχή της αναλογικότητας αναλύεται σε τρεις επιμέρους αρχές:

α. αρχή της αναγκαιότητας η λήψη μέτρων βίας από αστυνομικά όργανα δικαιολογείται κατ' αρχήν εφόσον ασκείται κατ' εξαίρεση και είναι απολύτως αναγκαία⁴⁸.

β. αρχή καταλληλότητας, δηλαδή το μέτρο που χρησιμοποιεί η αστυνομική αρχή, πρέπει να είναι πρόσφορο, δηλαδή ικανό να οδηγήσει στην πραγματοποίηση του προβλεπόμενου απ' το νόμο σκοπού ή τουλάχιστον να την προωθήσει σημαντικά⁴⁹.

γ. Αρχή της αναλογικότητας *stricto sensu* επιβάλλει την ύπαρξη εύλογης σχέσης μεταξύ του συγκεκριμένου διοικητικού μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού⁵⁰.

Η ευσυνείδητη και απαρέγκλιτη εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας κατά την εκτέλεση των αστυνομικών καθηκόντων, κρίνεται ως επιτακτικά αναγκαία, καθώς η αρχή της νομιμότητας σχετικοποιείται ιδιαίτερα απέναντι στα αστυνομικά όργανα, αφού αυτά, για την αντιμετώπιση του κινδύνου, έχουν το δικαίωμα ή τη δυνατότητα να αποκλίνουν άλλοτε *de facto* και άλλοτε *de jure* από τη νομιμότητα. Ουσιαστικά, η αρχή της αναλογικότητας συμπληρώνει την αρχή της νομιμότητας⁵¹.

46. Παπαϊωάννου, *όπ.παρ.σελ.535*.

47. Παπαϊωάννου, *όπ.παρ.σελ.532*.

48. Παπαϊωάννου, *όπ.παρ.σελ.538*.

49. Παπαϊωάννου, *όπ.παρ.σελ.541*.

50. Παπαϊωάννου, *όπ.παρ.σελ.541*.

51. Σκουρής – Τάχος, *όπ.παρ.σελ.108*.

Συμπερασματικά, η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί σύνθεση των αρχών της ισότητας και της επιείκειας. Έτσι δεν ισχύει ανεξέλεγκτη η αρχή της σκοπιμότητας. Επιπλέον αποτελεί μία από τις πλησιέστερες εκφράσεις της αρχής της νομιμότητας.

Γ. Η εξακρίβωση στοιχείων ως αστυνομική δραστηριότητα σε συνδυασμό με το απαραβίαστο της προσωπικής ελευθερίας, του Αρ. 5§3 του Συντάγματος και η επιφύλαξη νόμου που η ίδια θεσπίζει.

2. Προσωπική Ελευθερία.

Η προσωπική ελευθερία είναι ένα «κλασικό» ατομικό δικαίωμα που κατοχυρώθηκε από όλα τα Ελληνικά Συντάγματα⁵². Το ισχύον Σύνταγμα περιέλαβε, εκτός απ' τις προπαρατιθέμενες παραδοσιακές διατάξεις και δύο νέες διατάξεις, που αφορούν άμεσα την προσωπική ελευθερία. Πρόκειται για τις διατάξεις των Αρ. 5§4, και Αρ. 5§2 υποπαρ.2, οι οποίες προστατεύουν την προσωπική ελευθερία των Ελλήνων και των αλλοδαπών αντίστοιχα⁵³.

Η προσωπική ελευθερία είναι το σπουδαιότερο μετά το δικαίωμα στη ζωή ατομικό δικαίωμα, αφού από αυτή εξαρτάται η άσκηση όλων των άλλων θεμελιωδών και των ιδιωτικών δικαιωμάτων. Για το λόγο αυτό, οι γενικές διατάξεις του Αρ. 5§3 του Συντάγματος σύμφωνα με το Αρ. είναι θεμελιώδεις. Η ελευθερία του ανθρώπου είναι υλική (σωματική), πνευματική και κοινωνική. Στις τρεις διαστάσεις της ανθρώπινης αξίας και της προσωπικότητας αντιστοιχούν τρεις βασικές πλευρές (διαστάσεις) της ελευθερίας⁵⁴.

α. Στην κοινωνική Ελευθερία ανήκει η κύρια έκφραση της νομικής ελευθερίας με την έννοια της «μη δουλείας». Πρόκειται για τη νομική κατοχύρωση του Status Libertatis που βρίσκεται στον αντίποδα του status servitutis, εκφραζόμενη ως απαγόρευση της δουλείας και της ειλωτίας⁵⁵. Ελεύθερος άνθρωπος είναι κατ' αρχήν εκείνος που εν είναι δούλος, εκείνος που δεν υπόκειται στην ιδιοκτησία ή παρεμφερή εξουσία άλλου⁵⁶. Αποτελεί διάσταση με αρχικό χαρακτήρα, νομικό απολίθωμα άνευ αξίας⁵⁷.

52. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο, σελ.569.

53. Ράικος, όπ. παρ. σελ. 574 επ.

54. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, σελ.129.

55. Κατρούγκαλος (2002), «ερμηνεία του άρθρου 5§3».

56. Δημητρόπουλος, όπ.παρ.σελ.129.

57. Κατρούγκαλος, όπ. παρ. βλ. σημείο σελ.31 επ.

Η στοιχειώδης αυτή έννοια της ελευθερίας συνδέεται με την ίδια την αναγνώριση του ανθρώπου, ως ανθρώπου, ως υποκειμένου δικαιωμάτων και υποχρεώσεων⁵⁸.

β. Είναι η Ελευθερία του ανθρώπου, ελευθερία πνευματική, ελευθερία σκέψης, στοχασμών και ιδεών. Οι τρεις αυτές πλευρές της ελευθερίας αποτελούν αδιάσπαστη ενότητα και προστατεύονται στο Αρ. 5⁵⁹.

γ. Προσωπική ελευθερία *stricto sensu* της οποίας το περιεχόμενο εγκλείεται στη φράση «ούτε με άλλο τρόπο περιορίζεται»⁶⁰ και ασκείται με διάφορες μορφές: την ελευθερία διακίνησης, και κυκλοφορίας και την ελευθερία διαμονής και εγκατάστασης⁶¹. Συνδέεται με την υλική – φυσική διάσταση της ελευθερίας. Στην εξασφάλιση της φυσικής ελευθερίας αποσκοπούν οι συνταγματικές διατάξεις που συγκροτούν τη λεγόμενη προσωπική ασφάλεια⁶². Αυτά διαφαίνεται μέσω της ουδείς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται και εξειδικεύεται στο Αρ.6 και αρ.7 του Συντάγματος⁶³.

Το Σύνταγμα Αρ. 5§1 κατοχυρώνει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας⁶⁴. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία ως εξειδίκευση της ανθρώπινης αξίας, ως ελευθερία για όλους και όχι ως ελευθερία των λίγων, των ισχυρότερων. Το Σύνταγμα λοιπόν, προστατεύει την προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου.

Ως έννοια είδους, η ανθρώπινη αξία ταυτίζεται με την προσωπικότητα⁶⁵. Ως προσωπικότητα νοείται εδώ το σύνολο των ιδιοτήτων, ικανοτήτων και καταστάσεων, που αφενός μεν προκύπτουν από την υπόσταση του ανθρώπου ως ελλόγου και συνειδητού όντος, αφετέρου δε εξατομικεύουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο⁶⁶. Πρόκειται για έννοια ευρύτερη από εκείνη της νομικής προσωπικότητας, της ικανότητας, δηλαδή, του να είναι κανείς υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων⁶⁷. Προσωπικότητα είναι ο ειδικός συνδυασμός των γενικών υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του ανθρώπινου γένους σε συγκεκριμένο άτομο⁶⁸.

58. Δημητρόπουλος, *όπ.παρ.σελ.129*.

59. Δημητρόπουλος, *όπ.παρ.σελ.129*.

60. Σ. Αρ.5§3.

61. Μάνεσης, *Ατομικές Ελευθερίες*, βλ. σημ. 14, *σελ.129*.

62. Δημητρόπουλος, *όπ.παρ.σελ.129*.

63. Μάνεσης, *όπ. Παρ. βλ. σημ. 14, σελ.129*.

64. Σ. Αρ.5§1: «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφ' όσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

65. Δημητρόπουλος, *όπ.παρ.σελ.131*.

66. Μάνεσης (1982), *όπ.παρ.σελ.116*.

67. Χρυσόγονος, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, *σελ.168*.

68. Δημητρόπουλος, *όπ.παρ.σελ.131*.

Μάλιστα, επειδή είναι πρόδηλο ότι η απεριόριστη κατοχύρωση γενικά της ανθρώπινης ελευθερίας θα μπορούσε να καταλήξει στην αυθαιρεσία και την αναρχία, την απαραίτητη λοιπόν οριοθέτησή της επιχειρεί το Σύνταγμα μέσω της τριάδας των περιορισμών του Αρ. 5§1: Μη προσβολή των δικαιωμάτων των άλλων, μη παραβίαση του ίδιου του Συντάγματος και των χρηστών ηθών⁶⁹.

2. Η επιφύλαξη νόμου της διατάξεως του Αρ. 5§3 εδ.β' του Συντάγματος και η σχετικοποίηση στην προστασία της προσωπικής ελευθερίας που επιφέρει αυτή.

Το άρθρο 5§3 του Συντάγματος πρόκειται για μια θεμελιώδη διάταξη η οποία σύμφωνα με το Αρ. 110§1 του Συντάγματος δεν υπόκειται σε αναθεώρηση. Δεν συνιστά απλώς μια πανηγυρική δήλωση, προγραμματικής φύσης, αλλά παρουσιάζει έντονη νομική δεσμευτικότητα. Έχει αυξημένη τυπική ισχύ έναντι του κοινού νόμου αυτού αφού περιλαμβάνεται στο Σύνταγμα που αποτελεί την κορωνίδα του Ελληνικού οικοδομήματος. Περιέχει αξίωση αποχής (non facere) στη σφαίρα της προσωπικής ελευθερίας τόσο κατά του κράτους όσο και κατά των ιδιωτών, καθώς ζούμε σε μια ανθρωπιστική κοινωνική έννομη τάξη, η οποία είναι ενιαία.

Η διάταξη του πρώτου εδαφίου της §3 του άρθρου 5 καθιερώνει το απαραβίαστο της προσωπικής ελευθερίας, ορίζοντας ότι «Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη»⁷⁰. Η §3 εδ.α' του άρθρου 5 του Σ. Καθιερώνει την προσωπική ελευθερία *stricto sensu*, δηλαδή τη φυσική, σωματική ελευθερία ενέργειας και κίνησης στο χώρο⁷¹.

Η διατύπωση της διάταξης αυτής παρέχει βέβαια την εντύπωση ότι η προσωπική ελευθερία κατοχυρώνεται απόλυτα⁷². Ωστόσο η έννοια και η έκταση του απαραβίαστου της προσωπικής ελευθερίας καθορίζονται από την διάταξη του δεύτερου εδαφίου. Εκεί ορίζεται ότι «κανένας δεν καταδιώκεται ούτε συλλαμβάνεται, ούτε φυλακίζεται, ούτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ο νόμος ορίζει».

Έτσι λοιπόν με άλλες λέξεις, η διάταξη του πρώτου εδαφίου καθιερώνει την αρχή του απαραβίαστου της προσωπικής ελευθερίας, ενώ η διάταξη του δεύτερου εδαφίου επιτρέπει τη νομοθετική καθιέρωση εξαιρέσεων από την αρχή αυτή. Έτσι η προσωπική ελευθερία κατοχυρώνεται ρητά από τη γενική επιφύλαξη του νόμου.

69. Χρυσόγονος, *όπ.παρ.σελ.168*.

70. Ράικος, *Συνταγματικό Δίκαιο, σελ.599*.

71. Δημητρόπουλος, *Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, σελ.129*.

72. Ράικος, *όπ.παρ.σελ.599*.

Η συχνότητα με την οποία οι συνταγματικές διατάξεις αναφέρονται στο νόμο σαν να τον παίρνουν συνεχώς για συμπάρσταση και συμπλήρωση των όσων οι ίδιες διατάζουν ή επιτρέπουν, προκαλούν εντύπωση στον αναγνώστη του Συντάγματος⁷³. Μια από τις συνήθειες αναφορές στο νόμο είναι η επιφύλαξη νόμου⁷⁴. Η εισαγωγή νομοθετικών επιφυλάξεων έχει ως επακόλουθο την σχετικοποίηση των συνταγματικών δικαιωμάτων⁷⁵. Οι νόμοι στους οποίους παραπέμπει το συνταγματικό κείμενο, είναι οι λεγόμενοι «εκτελεστικοί νόμοι του Συντάγματος» που θεσπίζονται κατ' επιταγή ή για την εφαρμογή διατάξεων του Συντάγματος.

Με την ευρεία έννοια του όρου «επιφύλαξη του νόμου» (Gesetzesvorbehalt) είναι κάθε μορφή συνταγματικά προβλεπόμενης σύμπραξης του κοινού νομοθέτη στο πεδίο των συνταγματικών δικαιωμάτων⁷⁶. Η «επιφύλαξη νόμου» απαντάται σε όλο το μήκος και πλάτος της συνταγματικής ρύθμισης. Η σπουδαιότερη μορφή επιφύλαξης νόμου είναι εκείνη με την οποία ο κοινός νομοθέτης εξουσιοδοτείται να εισάγει περιορισμούς, συρρίκνωση, δηλαδή, του γενικού περιεχομένου του δικαιώματος⁷⁷. Αλλά και στις περιπτώσεις αυτές ο νομοθέτης οφείλει να ενεργήσει σύμφωνα με το περιεχόμενο όλων των συνταγματικών διατάξεων και δεν μπορεί να περιορίσει τα θεμελιώδη δικαιώματα πέρα απ' το συνταγματικό επιτρεπόμενο όριο. Με την επιφύλαξη υπέρ του νόμου, ο κοινός νομοθέτης δεν εφοδιάζεται με κάποια «έκτακτη περιοριστική εξουσία»⁷⁸, αλλά δρα στο πλαίσιο της γενικής νομοθετικής του αρμοδιότητας. Η επιφύλαξη υπέρ του νόμου είναι η επιφύλαξη υπέρ του συνταγματικού νόμου⁷⁹.

Άρα λοιπόν τα παραπάνω ισχύουν και για την προβλεπόμενη στο Άρθρο 5§3 εδ.β', επιφύλαξη νόμου, υπέρ του κοινού νομοθέτη. Πρόκειται για ειδική επιφύλαξη, δηλαδή ο κοινός νομοθέτης μπορεί να επέμβει μόνο στις περιπτώσεις που εξουσιοδοτείται και μέσα στα πλαίσια αυτής της εξουσιοδότησης.

73. Βεγλέρης, Περιορισμοί των Δικαιωμάτων του ανθρώπου.

74. Βεγλέρης, *όπ.παρ.βλ.σημ.20* σελ.13 «Ο συνδυασμός διακηρύξεως του δικαιώματος και επιφυλάξεως, όρων και εξαιρέσεων σπανίως στα παλαιότερα συντάγματά μας, έγινε συχνότερος από το Σ. το 1952 και σχεδόν συστηματικώς στο Σ. του 1975. Θα 'λεγε κανείς ότι κάθε άρθρο που αναγνωρίζει μια ελευθερία ή ένα δικαίωμα περιέχει και την μεταμέλεια του συνταγματικού νομοθέτη για ό,τι αναγνώρισε».

75. Μάνεσης, *Ατομικές Ελευθερίες*, βλ. σημ. 14, σελ.66.

76. Δημητρόπουλος, *Συνταγματικά Δικαιώματα*, Γενικό Μέρος, Υποσημείωση 219, σελ.221.

77. Δημητρόπουλος, *όπ.παρ.σελ.221*.

78. Δημητρόπουλος, *όπ.παρ.σελ.222*.

79. Pieroth / Schlink, *Grundrechte* σελ. 63 επ.

Η δυνατότητα εισαγωγής και η έκταση του περιορισμού των συνταγματικών δικαιωμάτων εξαρτάται πάντοτε απ' την αιτιώδη συνάφεια δικαιώματος και θεσμού⁸⁰. Έτσι εξασφαλίζεται η προστασία του ανθρώπου από αυθαίρετες ενέργειες των κρατικών οργάνων.

Προκύπτει το ζήτημα γύρω από το αν ο νόμος υπέρ του οποίου τίθεται η επιφύλαξη νόμου πρέπει να είναι τυπικός ή ουσιαστικός⁸¹, δηλαδή αν απαιτείται πράξη των νομοθετικών οργάνων του κράτους, η οποία πρέπει να ψηφίζεται από τη Βουλή και στη συνέχεια να κυρώνεται, να εκδίδεται και να δημοσιεύεται απ' τον Πτ.Δ. ή αν αρκεί κρατική πράξη ανεξαρτήτως από τα όργανα που τη θεσπίζουν και τον τύπο που την περιβάλλει.

Σκοπός της ανάθεσης αυτής της εξουσίας στον κοινό νομοθέτη, ήταν η προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων. Απ' τι ισχύον σύνταγμα, μπορούμε να εξάγουμε ένα πραγματικό επιχείρημα υπέρ της αναγκαιότητας του τυπικού νόμου απ' το Αρ.72§1 του Σ.⁸². Η επιφύλαξη νόμου είναι επιφύλαξη υπέρ της βουλής, δηλαδή υπέρ του λεγόμενου τυπικού νόμου. Οι περιορισμοί των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι θέματα με πολύ μεγάλη κοινωνική σημασία αλλά και ένταση. Η μεσολάβηση του κοινοβουλίου αποτελεί εγγύηση για την όσο το δυνατό καλύτερη ρύθμισή τους⁸³. Δεν αρκεί κανονιστική, αλλά απαιτείται νομοθετική ρύθμιση.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, μόνο ο νομοθέτης (και όχι η διοίκηση) και μόνο στο πλαίσιο που θέτει το Σύνταγμα, έχει εξουσία περιορισμού των συνταγματικών δικαιωμάτων⁸⁴. Δεν μπορεί επομένως απ' τις συνταγματικές «επιφυλακτικές» διατάξεις να συναχθεί άμεση εξουσιοδότηση του συντακτικού νομοθέτη προς τη διοίκηση, εκτός αν ρητά ορίζεται διαφορετικά⁸⁵. Αυτή η άποψη, αν και μη κρατούσα, πρέπει να θεωρηθεί ορθή, καθώς εξασφαλίζει την αποτελεσματικότερη προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων και συνάδει προς την κατοχύρωση του δικαιώματος της ελεύθερης συμμετοχής στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας, αφού περιορίζεται η διοικητική αυθαιρεσία⁸⁶.

80. Δημητρόπουλος όπ.παρ. σελ. 222.

81. Μάνεσης (1982) όπ.παρ. βλ. σημ. 14, σελ.67.

82. αρ. 72§1 του Σ. «Ολομέλεια της Βουλής συζητούνται και ψηφίζονται ο Κανονισμός της, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για τα θέματα των άρθρων 3,13,27,28 παράγραφοι 2 και 3, 29 παρ.2, 33 παρ.3,48,51,54,86, νομοσχέδια και προτάσεις εκτελεστικών του Συντάγματος νόμων για την άσκηση και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για την αυθεντική ερμηνεία νόμων, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που σύμφωνα με ειδική πρόβλεψη του Συντάγματος ανατίθεται στην Ολομέλεια της Βουλής ή για τη ρύθμιση του οποίου απαιτείται ειδική πλειοψηφία.

83. Δημητρόπουλος όπ.παρ. σελ. 223.

84. Δαγτόγλου (1991), Ατομικά Δικαιώματα βλ.σημ.14 σελ. 76.

85. Pieroth / Schlink, όπ.παρ. σελ. 61 επ.

86. Βλάχος – Σβώλος, Το Σύνταγμα της Ελλάδος, βλ. σημ. 22, σελ. 297.

Η κρατούσα άποψη δέχεται ότι ως νόμος, υπέρ του οποίου τίθεται η επιφύλαξη για τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων, νοείται ο ουσιαστικός νόμος, δηλαδή κάθε κανόνας δικαίου – π.χ. διάταγμα, υπουργική απόφαση – και όχι μόνο ο τυπικός νόμος⁸⁷. Πρόκειται για ένα εξ αντιδιαστολής επιχείρημα, που συνάγεται από την αντιπαράθεση δύο διατάξεων: αφ' ενός του άρθρου 43§5 του Σ. που αποκλείει την παροχή εξουσιοδότησης, από νόμο – πλαίσιο, για όσα ζητήματα εμπíπτουν υποχρεωτικά στην αρμοδιότητα της ολομέλειας της Βουλής και αφ' ετέρου του άρθρου 43§2 του Σ. που δεν περιλαμβάνει τέτοια απαγόρευση για τις κοινές νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις⁸⁸.

Συνοψίζοντας, πρέπει να αναφέρουμε ότι πρόκειται για διάσπαση με μικρή πρακτική σημασία, καθώς σήμερα, με την επικράτηση του κοινοβουλευτικού συστήματος είναι δεδομένη η κυριαρχία του πλειοψηφούντος κόμματος. Το αποτέλεσμα είναι να μην υπάρχει ουσιαστική διαφορά μεταξύ τυπικού και ουσιαστικού νόμου⁸⁹.

3. Εννοιολογικός προσδιορισμός και διάκριση της οριοθέτησης, και της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας.

Μεταξύ οριοθέτησης και περιορισμού υπάρχει βαθύ εννοιολογικό φάσμα. Αυτό καθίσταται εμφανές μέσα απ' τον εννοιολογικό προσδιορισμό των δύο όρων. Οριοθέτηση είναι ο, με διατάξεις δικαίου, στο πλαίσιο της γενικής σχέσης πραγματοποιούμενος καθορισμός του γενικού περιεχομένου, ο προσδιορισμός των ανώτατων ορίων άσκησης του δικαιώματος⁹⁰.

Αποτελεί κεντρική έννοια της όλης θεωρίας των συνταγματικών δικαιωμάτων. Από οντολογική άποψη η οριοθέτηση αποτελεί νομική ρύθμιση, κανόνα δικαίου. Από λειτουργική άποψη, θέτει όρια συμπεριφοράς και διαχωρίζει μεταξύ δύο περιοχών (επιτρεπόμενη – απαγορευμένη)⁹¹. Τέλος από αξιολογική άποψη, η οριοθέτηση δεν αποτελεί περιορισμό, καθώς δεν περιορίζεται η ελευθερία αλλά καθορίζεται το γενικό περιεχόμενο του δικαιώματος.

87. Ράικος, όπ.παρ.σελ.599.

88. Σπυρόπουλος Φ., «Το σύστημα των περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα σε Φύση – Κράτος – Διοίκηση», σελ.621.

89. Δαγτόγλου, όπ.παρ. βλ. σημ. 12, σελ. 131.

90. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, σελ.169.

91. Δημητρόπουλος όπ.παρ. σελ. 169.

Περιορισμός (με την ευρύτερη έννοια του όρου), είναι κάθε ανθρωπογενής συρρίκνωση του νομικού γενικού περιεχομένου του δικαιώματος, δηλαδή της κτήσης (προστατευομένου αγαθού, ικανότητα κτήσης), ή της (κατά χρόνο, τόπο και τρόπο) άσκησης⁹². Πρόκειται δηλαδή για κάθε υποχώρηση της εξωτερικής περιφερειακής γραμμής του δικαιώματος. Ο όρος «περιορισμός» έχει αυτολογικό προσδιορισμό και είναι «ουδέτερο» με την έννοια ότι δεν περιέχει νομική αξιολόγηση. Ο περιορισμός με την ευρύτερη έννοια του όρου, διακρίνεται στον απλό περιορισμό και την προσβολή⁹³. Κοινό χαρακτηριστικό τους αποτελεί η συρρίκνωση του προστατευτικού κύκλου του δικαιώματος. Διαφέρουν ως προς το ότι ο απλός περιορισμός είναι επιτρεπόμενος, ενώ η προσβολή αποδοκιμαζόμενη και συνεπώς απαγορευμένη.

Απ' τα παραπάνω, είναι λοιπόν εμφανές το βαθύ εννοιολογικό χάσμα μεταξύ οριοθέτησης και περιορισμού. Η οριοθέτηση έχει γενικά, πάγια, μόνιμο χαρακτήρα, καθώς αναφέρεται σε όλους τους φορείς των συνταγματικών δικαιωμάτων. Αποτελεί τακτική μόνιμη ρύθμιση. Αντίθετα, ο περιορισμός έχει έκτακτο χαρακτήρα. Δεν εφαρμόζεται σε όλες, αλλά μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις και για συγκεκριμένο δικαίωμα⁹⁴. Είναι έκτακτο νομικό μέτρο, αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα και άρα εμφανίζεται στο πλαίσιο συγκεκριμένων ειδικών σχέσεων και όχι στο πλαίσιο της γενικής κυριαρχικής ή διαπροσωπικής σχέσης.

Ακόμη πρέπει να επισημάνουμε ότι για τη στοιχειοθέτηση περιορισμού, αποκτάται ειδική συνταγματική θεμελίωση (ειδική επιφύλαξη του νόμου), ενώ κάτι τέτοιο δεν είναι αναγκαίο για την οριοθέτηση⁹⁵. Ο περιορισμός λοιπόν προϋποθέτει, βασίζεται στην οριοθέτηση, καθώς αποτελεί την συρρίκνωση ενός ορίου που έχει ήδη τεθεί. Αποτελούν έννοιες δίδυμες, σε καμία όμως περίπτωση δεν πρέπει να ταυτίζονται. Οι διατάξεις του άρθρου 5§3 του Συντάγματος, παραβιάζονται με οποιαδήποτε προσβολή της προσωπικής ελευθερίας, χωρίς νόμιμο έρεισμα⁹⁶. Εν προκειμένω, πρέπει να διακρίνουμε μεταξύ της στέρησης περιορισμού της προσωπικής ελευθερίας. Ως στέρηση της προσωπικής ελευθερίας, μπορούμε να ορίσουμε την κράτηση ενός προσώπου σε ορισμένο, στενά οριοθετημένο τόπο, χωρίς ή ενάντια στη θέλησή του⁹⁷. Σε στέρηση της προσωπικής ελευθερίας καταλήγουν η καταδίωξη, η σύλληψη και η φυλάκιση⁹⁸.

92. Δημητρόπουλος όπ.παρ. σελ. 201.

93. Δημητρόπουλος όπ.παρ. σελ. 201.

94. Δημητρόπουλος όπ.παρ. σελ. 205.

95. Δημητρόπουλος (2004), Συνταγματικά Δικαιώματα, βλ. σημ. 5, σελ. 294.

96. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο, σελ.601.

97. Καρράς, Το απαραβίαστο της προσωπικής ελευθερίας και η επιτετραμμένη προσβολή αυτής EEN 1976, βλ. σημ. 1 σελ. 511.

98. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, , βλ. σημ. 38, σελ. 185.

Η καταδίωξη αποτελείται από ενέργειες των κρατικών οργάνων που τείνουν στην ανεύρεση (εντακισμό) συγκεκριμένου προσώπου και αποτελεί το πρώτο βήμα της διαδικασίας που οδηγεί στη σύλληψη και στην φυλάκιση⁹⁹. Σύλληψη είναι η υπαγωγή φυσικού προσώπου στην κρατική εξουσία και φυλάκιση ο εγκλεισμός προσώπου σε περικλειστο χώρο απ' τον οποίο απαγορεύεται η έξοδος του¹⁰⁰.

Αντίθετα, περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας, είναι η παρεμπόδιση του ατόμου να επισκεφθεί έναν ορισμένο τόπο και να διαμείνει σε αυτόν¹⁰¹. Περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας υφίσταται όποιος ενάντια ή χωρίς τη θέλησή του εμποδίζεται να αναζητήσει ορισμένο χώρο ή τόπο προς αναμονή¹⁰².

Απ' τα παραπάνω συνάγουμε το συμπέρασμα ότι ο περιορισμός διακρίνεται απ' την στέρηση της προσωπικής ελευθερίας. Πρόκειται για διάκριση με μεγάλη πρακτική σημασία και δεν περιορίζεται μόνο στη συστηματική σπουδαιότητα. Για την επιβολή μέτρων στερητικών της ελευθερίας απαιτείται η τήρηση των εγγυητικών προϋποθέσεων του αρ.6§1 του Συντάγματος¹⁰³.

Αντίθετα, για την καθιέρωση περιορισμών της προσωπικής ελευθερίας, αρκεί η παρεχόμενη στο Αρ.5§3 του Συντάγματος νομοθετική επιφύλαξη¹⁰⁴.

Δ. Η εξακρίβωση στοιχείων από τα όργανα επιβολής της δημόσιας τάξης και η συνταγματικότητά της.

1. Έννοια και νομική φύση της εξακρίβωσης στοιχείων.

Ως εξακρίβωση στοιχείων εννοούμε τη διαδικασία ελέγχου πεζών ή οχημάτων από τα αστυνομικά όργανα προκειμένου να διαπιστωθούν τα στοιχεία της ταυτότητας του οδηγού ή και τα στοιχεία του οχήματος και μπορεί να ελιχθεί μέχρι προσαγωγής στο αστυνομικό κατάστημα¹⁰⁵.

99. Δημητρόπουλος όπ.παρ. βλ. σημ. 5, σελ. 295.

100. Δημητρόπουλος όπ.παρ. βλ. σημ. 5, σελ. 295.

101. Ράικος, όπ.παρ. σελ. 603.

102. Καρράς, όπ.παρ. σελ. 510.

103. Αρ.6§1 του Σ. «Κανένας δεν συλλαμβάνεται, ούτε φυλακίζεται χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, που πρέπει να εκδοθεί τη στιγμή που γίνεται η σύλληψη ή η προφυλάκιση. Εξαιρούνται τα αυτόφωρα εγκλήματα».

104. Καρράς, όπ. Παρ. βλ. σημ. 1 σελ. 511.

105. Δημητρόπουλος (2004), Συνταγματικά Δικαιώματα, βλ. σημ. 5 σελ. 294 – 295.

Η εξακρίβωση στοιχείων αποτελεί υλική ενέργεια των αστυνομικών οργάνων με προληπτικό χαρακτήρα, αφού αποβλέπει στην αποτροπή της διατάραξης της δημόσιας τάξης. Οι υλικές ενέργειες άλλοτε είναι συνέπεια και συνέχεια νομικών ενεργειών και άλλοτε επιχειρούνται αυτοτελώς. Η εξακρίβωση στοιχείων αποτελεί κύρια ενέργεια, καθώς με αυτήν επέρχεται άμεσα το υλικό αποτέλεσμα¹⁰⁶. Από το δικαίωμα του «αστυνομικού προσωπικού» να ενεργεί έλεγχο της ταυτότητας των ατόμων, πηγάζει και η υποχρέωση τούτων να επιδεικνύουν τα σχετικά αποδεικτικά έγγραφα¹⁰⁷. Όλοι λοιπόν όσοι διαμένουν στην Ελλάδα είναι υποχρεωμένοι να εφοδιασθούν με Δελτίο Αστυνομικής Ταυτότητας. Με το δελτίο αυτό αποδεικνύεται «αποκλειστικώς» η ταυτότητα των προσώπων¹⁰⁸. Η εξακρίβωση στοιχείων έχει παροδικό και όχι μόνιμο χαρακτήρα. Ο παροδικός χαρακτήρας της προκύπτει απ' τον έκτακτο χαρακτήρα που αυτή έχει. Από συνταγματικής άποψης λοιπόν, αποτελεί απλό περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας και όχι στέρηση αυτής¹⁰⁹. Ως περιορισμός λοιπόν, έχει έκτακτο χαρακτήρα, δεν εφαρμόζεται σε όλες, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις για συγκεκριμένο δικαίωμα. Ως έκτακτο νομικό μέτρο. Ο περιορισμός εμφανίζεται στο πλαίσιο συγκεκριμένων ειδικών σχέσεων και καταστάσεων και όχι στο πλαίσιο της γενικής κυριαρχικής ή διαπροσωπικής σχέσης¹¹⁰.

Το γεγονός ότι πρόκειται για απλό περιορισμό, σημαίνει ότι η εξακρίβωση στοιχείων αποτελεί επιτρεπόμενη από το δίκαιο συρρίκνωση του γενικού περιεχομένου του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας. Θα 'ταν λοιπόν σκόπιμο να παραθέτουμε τις προϋποθέσεις στις οποίες πρέπει να ανταποκρίνεται έτσι ώστε να χαρακτηρίζεται «επιτρεπόμενη» και προκειμένου να μην συγκρούεται με τις συνταγματικές διατάξεις που αποτελούν την κορωνίδα του ελληνικού οικοδομήματος.

2.Περιορισμοί στους οποίους υπόκειται η εξακρίβωση στοιχείων ως απλός περιορισμός του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας. Περιορισμοί των περιορισμών.

Η ύπαρξη του κράτους είναι δυνατό να απειλείται είτε από εξωτερικές είτε από εσωτερικές δυνάμεις. Η διατήρηση λοιπόν της τάξεως στο εσωτερικό και η προστασία της ανεξαρτησίας και ακεραιότητας έναντι των άλλων κρατών, συγκροτούν την έννοια της ασφάλειας του κράτους¹¹¹.

106. Σκουρής – Τάχος, Δίκαιο Δημόσιας Τάξης, σελ. 229.

107. Σκουρής – Τάχος, όπ.παρ.σελ.229.

108. Βλ. Αρ. 1 και Αρ. 5 Ν.Δ. 127/1969.

109. Δημητρόπουλος όπ.παρ. βλ. σελ. 294 – 295.

110. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, σελ.205.

111. Μάνεσης, Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, σελ.390.

Το κράτος ως «μηχανισμός καταναγκασμού», έχει ως πρωταρχικό σκοπό την συντήρηση και διατήρηση της ίδιας της υπάρξεώς του και τείνει να επιβάλλει περιορισμούς στα ατομικά δικαιώματα¹¹². Στο πλαίσιο της τάσης αυτής εντάσσεται και η επιφύλαξη νόμου του Αρ. 5§3 του Συντάγματος υπέρ του κοινού νομοθέτη. Επιφύλαξη νόμου, υπάρχει όταν ο συντακτικός νομοθέτης αναθέτει στον κοινό νομοθέτη τη διαμόρφωση περιορισμών των συνταγματικών δικαιωμάτων¹¹³.

Η προς τον κοινό νομοθέτη όμως εξουσιοδότηση δεν είναι κατά κανόνα εξουσιοδότηση «εν λευκώ». Το ίδιο ισχύει και για την επιφύλαξη του Αρ.5§3 του συντάγματος. Κάποιες φορές, ο συντακτικός νομοθέτης ορίζει ρητά περιορισμούς της ρυθμιστικής σύμπραξης του κοινού νομοθέτη¹¹⁴. Πέρα όμως από αυτούς τους περιορισμούς, γίνονται δεκτά γενικά όρια της περιοριστικής δράσης του κοινού νομοθέτη, μερικά από τα οποία θα αναλύσουμε παρακάτω. Οι περιορισμοί που δεσμεύουν τον κοινό νομοθέτη κατά την εισαγωγή περιορισμών των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποκαλούνται «όρια» ή «περιορισμοί» των περιορισμών (Schranken – Schranken)¹¹⁵.

Έτσι λοιπόν η θέσπιση περιορισμών, παρουσιάζει ανώτατα όρια, η υπέρβαση των οποίων συνεπάγεται την εξάλειψη της ειδοποιού διαφοράς του φιλελεύθερου κράτους, από ένα μη φιλελεύθερο¹¹⁶. Απ' τα παραπάνω συνάγεται ότι και η εξακρίβωση στοιχείων ως απλός περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας, υπάγεται με την σειρά της σε περιορισμούς. Ευλόγως, θεωρείται απαραίτητο να διαθέτει η ΕΛ.ΑΣ. σημαντικό πεδίο ελιγμών και πρωτοβουλίας για την εκπλήρωση της αποστολής της και μάλιστα κείνης που αφορά την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας (εδώ υπάγεται και η εξακρίβωση στοιχείων). Η εξυπηρέτηση όμως των διάφορων εκφάνσεων του δημοσίου συμφέροντος, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να γίνεται έναντι οποιουδήποτε τιμήματος και να φτάνει μέχρι σημείου να απαλλάσσει τα αστυνομικά όργανα από τις επιβαλλόμενες απ' το Σύνταγμα, τους νόμους και τις γενικές αρχές του δικαιώματος δημόσιας πράξης υποχρεώσεις¹¹⁷.

112. Μάνεσης, όπ.παρ. σελ. 390.

113. Δημητρόπουλος, όπ.παρ. σελ. 221.

114. Δημητρόπουλος, όπ.παρ. σελ. 224.

115. Δημητρόπουλος, όπ.παρ. σελ. 224.

116. Μάνεσης, όπ.παρ. σελ. 391.

117. Παπαϊωάννου, Περιεχόμενο και όρια της αστυνομικής εξουσίας, σελ.354.

Η εξακρίβωση λοιπόν στοιχείων υπόκειται σε περιορισμούς, ώστε να περιοριστεί η δυνατότητα καταστρατήγησης της καθιερώνουσας την προσωπική ελευθερία συνταγματικής διάταξης¹¹⁸ και να μην τίθεται σε κίνδυνο η προσωπική ελευθερία και η ασφάλεια των πολιτών.

α. Διατύπωση περιορισμού κατά τρόπο απρόσωπο και αντικειμενικό.

Ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας θα πρέπει να διατυπώνεται στο νομοθετικό κείμενο κατά τρόπο απρόσωπο και αντικειμενικό¹¹⁹ και να μην εισάγουν διακρίσεις που αντιβαίνουν στην συνταγματική αρχή της ισότητας. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η απαιτούμενη σαφήνεια. Τίθενται όρια στην αστυνομική αρμοδιότητα και η κρατική εξουσία δεν βρίσκει ευρύ έδαφος (το οποίο θα μπορούσαν να της το παράσχουν οι ασάφειες) να επιβάλλει τις σκοπιμότητές της, οι οποίες συχνά έχουν πολιτικό χαρακτήρα¹²⁰.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την εξακρίβωση στοιχείων, οι αστυνομικοί πρέπει να επιδεικνύουν άψογη συμπεριφορά προς τον πολίτη, αποφεύγοντας κάθε περιττή βία ή συμπεριφορά που θίγει την τιμή και την προσωπικότητα του πολίτη¹²¹. Άλλωστε, σύμφωνα με το Αρ. 96§3 του Π.Δ. 141/1991 είναι η «σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιόποινης πράξης ή απόλυτη ανάγκη». Ακόμη και στο Αρ.115§1, του κώδικα χωροφυλακής, προβλέπεται έλεγχος της ταυτότητας από αστυνομικό όργανο, όλων των πολιτών που έχουν συμπληρώσει το 14^ο έτος της ηλικίας τους και οφείλουν να είναι εφοδιασμένοι με αστυνομική ταυτότητα¹²².

Την ίδια κατεύθυνση ακολουθεί και η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων και ιδίως του Συμβουλίου της Επικρατείας. Έτσι, η Στ.Ε. 2112/1984¹²³ ορίζει ότι: «[...] επειδή, εις την υπό του άρθ. 5§1 του Συντ. 1975 προστατευομένην ελευθερία της εργασίας, ήτοι ελευθερίαν επιλογής και ασκήσεως επαγγέλματος, δύναται ο νομοθέτης να επιβάλλει εκάστοτε όρους, είτε υπό μορφήν θετικών υποχρεώσεων προς ενεργείαν εν τη επιλογή και ασκήσει επαγγέλματος τινός, οι ούτως όμως τασσόμενοι όροι, και προϋποθέσεις είναι συνταγματικώς επιτρεπτοί μόνον εφ' όσον ορίζονται γενικώς κατά τρόπον αντικειμενικών, δικαιολογούνται δε εξ αποχρώντων λόγων γενικότερου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος[...].».

118. Ρήγος (1986), «Η συνταγματική προστασία της προσωπικής ελευθερίας» στο : Συνταγματικές ελευθερίες στην πράξη, σελ.62.
119. Τσάτσος, Θεμελιώδη Δικαιώματα – Γενικό Μέρος, σελ.252.
120. Μάνεσης (1980), Συνταγματική Θεωρία και Πράξη. βλ. σημ. 51, σελ. 391.
121. Παπαϊωάννου, όπ.παρ.σελ.357 επ.
122. Τάχος – Σκουρής, Δίκαιο δημοσίας τάξης, σελ.230.
123. Το Σ. 1985 σελ 64.

Επίσης η Στ.Ε.3494/1979¹²⁴ ορίζει ότι: «[...] Επειδή κατά παγίαν νομολογία του δικαστηρίου τούτου, εν τη εννοία της υπό του αρθ.5 του Συντάγματος (1975) προβλεπομένης προσωπικής ελευθερίας περιλαμβάνεται και προστατεύεται και η επαγγελματική ελευθερία, άλλως ελευθερία της εργασίας, ήτοι η ελευθερία επιλογής και ασκήσεως επαγγέλματος, ως αναγκαίου στοιχείου της προσωπικότητας του ατόμου, περί ης αι προπαρατεθείσαι διατάξεις. Εις την ελευθερίαν ταύτην δύναται ο νόμος να επιβάλη περιορισμούς, είτε υπό την μορφήν αρνητικών περιορισμών και απαγορεύσεων, είτε υπό την τοιαύτην θετικών ρυθμιστικών υποχρεώσεων προς ενεργείαν εν τη ασκήσει επαγγέλματος τινός ή εργασίας, οι δε υπό τούτου τασσόμενοι όροι και προϋποθέσεις επιλογής και ασκήσεως εκάστου επαγγέλματος τυγχάνουν συνταγματικώς επιτρεπτοί, εφ' όσον ορίζονται γενικώς κατά τρόπον αντικειμενικόν, δικαιολογούνται δε εξ αποχρώντων λόγων εξυπηρετήσεως του γενικώτερου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος [...]» καθώς και η Στ.Ε. 4036/1979¹²⁵. Στο ίδιο πνεύμα κινείται η Στ.Ε. 1503/1982¹²⁶ καθώς και αυτή απαιτεί αντικειμενικά κριτήρια για την θέσπιση περιορισμών απ' την νομοθετική εξουσία όσο αφορά την έκταση και το περιεχόμενο της προσωπικής ελευθερίας.

Συνοψίζοντας συνάγουμε το συμπέρασμα ότι υπάρχει σύμπλευση μεταξύ θεωρίας και νομολογίας ως προς την αναγκαιότητα αντικειμενοποίησης των νομοθετικών περιορισμών σε βάρος των συνταγματικών δικαιωμάτων.

β. Εξυπηρέτηση σκοπού δημοσίου συμφέροντος μέσω του περιορισμού.

Τα περιοριστικά της ελευθερίας μέτρα εξυπηρετούν σκοπό δημοσίου (ή αλλιώς γενικού) συμφέροντος¹²⁷. Το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ανεπιφύλακτο, δηλαδή δικαίωμα απεριόριστο, χωρίς περιορισμούς, που δεν αφήνει στο κράτος περιθώρια ιδιαίτερων ρυθμίσεων¹²⁸. Δεν είναι ανεπιφύλακτο, καθώς περιβάλλεται με νομοθετική επιφύλαξη και άρα χωρεί νομοθετικός περιορισμός του. Βέβαια, έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι η παρεμβολή του γενικού συμφέροντος είναι αδικαιολόγητη και επικίνδυνη για την προσωπική ελευθερία λόγω του καθεστώτος ρευστότητας που μπορεί να προκαλέσει¹²⁹.

124. Το Σ. 1980 σελ 156-157.

125. Το Σ. 1983 σελ 577.

126. Βλάχος – Σβώλος (1978), Το Σύνταγμα της Ελλάδος, βλ. σημ. 6, σελ. 95.

127. Βεγλέρης, Τα δικαιώματα του ανθρώπου και οι περιορισμοί τους, το Σ. 1981, σελ.228.

128. Βενιζέλος (1990), Γενικό Συμφέρον και περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων, σελ.134

129. Δαγτόγλου (1991), Ατομικά Δικαιώματα, σελ. 122.

Ορθότερο θα ήταν να θεωρήσουμε ότι είναι δυνατός ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας, χάριν του δημοσίου συμφέροντος. Άλλωστε το γενικό συμφέρον δεν βρίσκεται πάνω απ' το θετικό δίκαιο, αλλά εξειδικεύεται από αυτό¹³⁰ κατά το Αρθ.25§1 του Συντάγματος, η αναγνώριση και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου απ' την Πολιτεία, αποβλέπει στην πραγματοποίηση της κοινωνικής προόδου. Αλλ' επίσης, κατά το Αρθ. 106§2 η ιδιωτική οικονομία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της εθνικής οικονομίας.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν σήμερα κοινωνικό προσανατολισμό¹³¹, η ελευθερία αποτελεί πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων¹³² και η άσκησή της αποτελεί κοινωνικό λειτουργήμα¹³³. Έτσι λοιπόν επιβάλλεται η υποταγή της προσωπικής ελευθερίας στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι οι ατομικές ελευθερίες από «ανταγωνιστικές ελευθερίες» μετατρέπονται σε μέσα για την θεραπεία του δημοσίου συμφέροντος¹³⁴.

Η νομολογία με την θεωρία βρίσκονται σε ομοφωνία. Η Στ.Ε. 2112/1984 ορίζει ότι: «[...] δύναται ο νομοθέτης να επιβάλλει εκάστοτε όρους, είτε υπό την μορφήν αρνητικών περιορισμών και απαγορεύσεων, είτε υπό την μορφήν θετικών υποχρεώσεων προς ενέργειαν εν τη επιλογή και ασκήσει επαγγέλματος τινός, οι ούτως όμως τασσόμενοι όροι και προϋποθέσεις είναι συνταγματικώς επιτρεπτοί μόνον εφ' όσον ορίζονται γενικώς κατά τρόπον αντικειμενικόν, δικαιολογούνται δε εξ αποχρώντων λόγων γενικώτερου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος [...]» Η Στ.Ε. 1503/1982¹³⁵ ορίζει ότι: «[...] δεν κωλύεται η νομοθετική εξουσία, όπως θεσπίζει περιορισμούς [...] προς εξυπηρέτησιν του δημοσίου συμφέροντος [...]». Επίσης η Στ.Ε. 4590/1976¹³⁶ ορίζει ότι: «[...] εφ' όσον οι περιορισμοί αυτό θα δικαιολογούντο εκλογών δημοσίου συμφέροντος [...]».

130. Δαγτόγλου (1991), Ατομικά Δικαιώματα, σελ. 122.

131. Δαγτόγλου, Ο κοινωνικός περιορισμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ΝΟΒ 1985, σελ.721.

132. Καραγιαννόπουλου – Λελούδα, Σύγχρονη μορφή των ορίων των ατομικών ελευθεριών, το Σ. 1980, σελ. 571.

133. Δαγτόγλου, όπ.παρ. σελ. 726.

134. Δαγτόγλου, όπ.παρ. σελ. 726.

135. Το Σ. 1983 σελ 577.

136. Το Σ. 1983 σελ 164.

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η Στ.Ε. 3494/1979 που ορίζει ότι «[...] Εις την ελευθερίαν ταύτην δύναται ο νόμος να επιβάλη περιορισμούς, είτε υπό την μορφήν αρνητικών περιορισμών και απαγορεύσεων, είτε υπό την τοιαύτην θετικών ρυθμιστικών υποχρεώσεων προς ενέργειαν εν τη ασκήσει επαγγέλματος τινός ή εργασίας, οι δε υπό τούτον τασσόμενοι όροι και προϋποθέσεις επιλογής και ασκήσεως εκάστου επαγγέλματος τυγχάνουν συνταγματικώς επιτρεπτοί, εφ' όσον ορίζονται γενικώς κατά τρόπον αντικειμενικόν, δικαιολογούνται δε εξ αποχρώντων λόγων εξυπηρετήσεως του γενικώτερου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος [...]», και Στ.Ε. 4036/1979¹³⁷ που ορίζει ότι: «[...] ο νόμος δύναται να επιβάλη περιορισμούς [...] εφ' όσον δικαιολογούνται αποχρώντων λόγων γενικώτερου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος [...]».

Αφού λοιπόν η εξακρίβωση στοιχείων αποσκοπεί στην τήρηση της δημόσιας τάξης, οι περιορισμοί οφείλουν να εξυπηρετούν σκοπούς δημόσιου συμφέροντος. Άρα θεωρείται επιτρεπτή η εξακρίβωση στοιχείων από αστυνομικά όργανα, ως δραστηριότητα περιοριστικής προσωπικής ελευθερίας για λόγους δημόσιου συμφέροντος¹³⁸.

γ. Αρχή προστασίας του «Θεμελιώδους πυρήνα» του συνταγματικού δικαιώματος.

Ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας θα πρέπει να μην εξικνεύεται μέχρι σημείου καταλύσεως του «πυρήνα» του θεμελιώδους δικαιώματος¹³⁹. Σχηματικά το συνταγματικό δικαίωμα μπορεί να παρασταθεί ως κύκλος με κέντρο και περιφέρεια. Ο πυρήνας αποτελεί ελάχιστο μινιμαλιστικό, προς τα μέσα προσδιορισμό του δικαιώματος¹⁴⁰. Αποτελεί το «άβατο» του δικαιώματος, μια περιοχή της οποίας η συρρίκνωση δεν είναι κατά το δίκαιο ανεκτή¹⁴¹. Το Σ. του 1975 έστω και δειλά φαίνεται να υιοθετεί την ύπαρξη του πυρήνα ως απώτατου ορίου των τιθέμενων σε ένα συνταγματικό δικαίωμα περιορισμών, καθώς το Αρ.23§2 ορίζεται: «οι περιορισμοί αυτοί δεν μπορούν να φτάνουν μέχρι την κατάργηση του δικαιώματος [...]». Αυτό δεν διατυπώνεται σε ειδική συνταγματική διάταξη, γιατί η Ε' Αναθεωρητική Βουλή το θεώρησε αυτονόητο και άρα δεν έκρινε αναγκαία την ενσωμάτωσή του στο συνταγματικό κείμενο¹⁴². Η αρχή κατά την οποία οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων δεν μπορούν να θίγουν τον πυρήνα τους, περιέχεται ρητά στο Αρ. 19§2 του θεμελιώδους νόμου της Βόννης (wesensgehaltsgarantie).

137. Το Σ. 1980 σελ 157.

138. Τσάτσος, όπ.παρ. βλ. σημ. 56, σελ. 248-249.

139. Τσάτσος (1988), όπ.παρ. βλ. σημ. 56, σελ. 246.

140. Δημητρόπουλος (2005), Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, σελ.117.

141. Δημητρόπουλος, όπ.παρ. σελ. 117.

142. Τσάτσος (1988), όπ.παρ. βλ. σημ. 56, σελ. 248.

Η επιστήμη έχει ασχοληθεί με το ζήτημα του πυρήνα του δικαιώματος, όμως αυτός δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια. Έχουν διατυπωθεί δύο θεωρίες, μία σχετική και μία απόλυτη. Κατά την σχετική θεωρία, το ουσιαστικό περιεχόμενο, δηλαδή ο πυρήνας του δικαιώματος, πρέπει να προσδιορίζεται όχι μόνο για κάθε θεμελιώδες δικαίωμα, αλλά και για κάθε συγκεκριμένη περίπτωση¹⁴³.

Η έννοια του πυρήνα σύμφωνα με τους οπαδούς της σχετικής θεωρίας, δεν είναι μόνιμη και σταθερή, αλλά εναπόκειται στον ερμηνευτή του δικαίου να την προσδιορίσει *in concreto*¹⁴⁴, με βάση την ιεραρχική στάθμιση των συγκρουόμενων αγαθών¹⁴⁵. Σύμφωνα με την απόλυτη θεωρία, το ουσιαστικό περιεχόμενο, ο πυρήνας του δικαιώματος, γίνεται αντιληπτό σε ένα σταθερό μέγεθος, ανεξάρτητα από κάθε συγκεκριμένη περίπτωση¹⁴⁶.

Η σχετική θεωρία έχει σημαντική απήχηση και υιοθετείται και από το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο. Σήμερα όμως δε θα πρέπει να θεωρείται ορθή, καθώς στην ανθρωπιστική έννομη τάξη, δεν υπάρχει αντίθεση των δικαιωμάτων, αλλά σύνθεσή τους, υπάρχει συγκερασμός ιδιωτικού και γενικού συμφέροντος. Αυτό διαφαίνεται και από τα Αρ. 25§1 του συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο ο άνθρωπος δεν προστατεύεται μόνο ως μεμονωμένο άτομο, αλλά και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου¹⁴⁷. Ορθότερα είναι να θεωρήσουμε ότι ο πυρήνας αποτελεί την τελευταία γραμμή άμυνας του δικαιώματος, ότι ανήκει στα λεγόμενα όρια των περιορισμών και άρα η επιβολή περιορισμών δεν μπορεί να υπερβαίνει το όριο που ο ίδιος ο πυρήνας θέτει¹⁴⁸. Οι περιορισμοί λοιπόν, δεν θα πρέπει ποτέ να απολήγουν σε συγκεκριμένη αναίρεση του ίδιου του δικαιώματος, καθώς τότε η καταστρατήγηση του συντάγματος θα ήταν προφανής και αναμφισβήτητη¹⁴⁹.

Την ίδια θέση ασπάζεται και το Συμβούλιο της Επικρατείας, κάτι που είναι εμφανές από την νομολογία του. Η Στ.Ε. 903/1981¹⁵⁰ ορίζει ότι: «[...] αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο του δικαιώματος [...] και, ως τοιούτον, δεν επιδέχεται νομοθετική παρέμβαση, η οποία αλλιώς θα ανήρει, πράγματι, το συνταγματικό δικαίωμα ως θίγουσα ουσιαστικό συστατικό του [...]».

143. Δημητρόπουλος (2005), όπ. παρ. σελ. 117

144. Σπυρόπουλος, «Το σύστημα των περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα σε Φύση – Κράτος – Διοίκηση», σελ.611.

145. Τσάτσος (1988), όπ.παρ. βλ. σημ. 56, σελ. 246.

146. Δημητρόπουλος (2005), όπ.παρ. σελ. 117.

147. Τσάτσος (1988), όπ.παρ. βλ. σημ. 56, σελ. 250.

148. Δημητρόπουλος, όπ.παρ. σελ. 118.

149. Μάνεσης (1980), Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, σελ.401.

150. Το Σ. 1982 σελ 704.

Επίσης η Στ.Ε. 1503/1982¹⁵¹ ορίζει ότι: «[...] δεν κωλύεται η νομοθετική εξουσία, όπως [...] θεσπίζει περιορισμούς ως προς την έκτασιν και το περιεχόμενον του δικαιώματος [...], υπό την προϋπόθεσιν ότι δεν εξαφανίζεται ή δεν καθίσταται αδρανές εν σχέσει προς τον περιορισμόν της» Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η νομολογία των κατωτέρων διοικητικών δικαστηρίων όπως Διοικ. Εφ. Αθηνών 311/1980¹⁵²: «[...] και δύναται μεν, [...] να επιβληθούν ορισμένοι περιορισμοί, οι οποίοι όμως δεν δύναται να εξικνούνται μέχρι καταργήσεως ή αποδυναμώσεως του ως άνω ατομικού δικαιώματος. Συνεπώς οι περιορισμοί ούτοι [...] δεν δύναται να απολήξουν εις την απαγόρευσιν [...].»

Άρα λοιπόν η εξακρίβωση στοιχείων ως προληπτική υλική πράξη δεν εξικνείται μέχρι σημείου καταργήσεως του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας, ούτε την υποβάλλει σε υπέρμετρους χρονικούς και τοπικούς περιορισμούς.

δ. Τήρηση των επιταγών της αρχής της αναλογικότητας.

Η αρχή της αναλογικότητας βρίσκει κατ' εξοχής πρόσφορο έδαφος εφαρμογής και αποκτά ιδιαίτερη πρακτική αξία κατά της άσκηση αστυνομικής εξουσίας. Μετά την εφαρμογή της παραπάνω αρχής διαμορφώνεται το κατάλληλο αξιολογικό υπόβαθρο της αστυνόμευσης και τίθενται θεμελιώδεις ποιοτικοί και ποσοτικοί περιορισμοί στην επιλογή και τη χρήση των λαμβανομένων για την πραγμάτωση αυτής μέτρων¹⁵³. Τα περιοριστικά, λοιπόν, της ελευθερίας μέτρα δεν θα πρέπει να απάδουν προς την *atosensu* αρχή της αναλογικότητας¹⁵⁴. Ως δικαϊκό αξίωμα η αρχή της αναλογικότητας συνδέεται με την μετεξέλιξη του παραδοσιακού φιλελεύθερου κράτους δικαίου ως κράτος αποχής στο κοινωνικό κράτος. Η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώνεται πλέον πανηγυρικά στο άρθρο 25§1 του Συντάγματος. Μολονότι ουδείς είχε μέχρι τώρα αμφισβητήσει τη συνταγματική ισχύ της εν λόγω αρχής, η οποία συναγόταν από τη γενικότερη αρχή του κράτους δικαίου, όντας απόρροια της ουσίας των ατομικών δικαιωμάτων και συγκεκριμενοποίηση της δικαιοκρατικής αρχής¹⁵⁵, η ρητή κατοχύρωσή της στο Σύνταγμα έρχεται να άρει τις οποιοσδήποτε αμφισβητήσεις και να αναγνωρίσει την άμεση ανάγκη εφαρμογής της.¹⁵⁶

151 Το Σ. 1983 σελ 577.

152 Το Σ. 1980 σελ 235.

153 Παπαϊωάννου όπ. παρ. σελ 531

154 Τσάτσος (1988) βλ. σημ. 56 σελ. 250

156 Παπαϊωάννου όπ. παρ. σελ 535

Αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της ελληνικής έννομης τάξης και θεμέλιο της διοικητικής δραστηριότητας καθολικά αποδεκτά¹⁵⁷. 155 Γέροντας, Η αρχή της αναλογικότητας στο Γερμανικό Δημόσιο Δίκαιο, το Σ. 1983 σελ. 21. Η αρχή της αναλογικότητας προϋποθέτει δύο μεγέθη: τον επιδιωκόμενο σκοπό και το μέσο που επιστρατεύεται για την επίτευξή του¹⁵⁸. Τα δύο αυτά μεγέθη θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από θεμιτότητα¹⁵⁹. Τόσο οι επιδιωκόμενοι σκοποί όσο και τα χρησιμοποιούμενα μέτρα θα πρέπει να μην προσβάλουν τις ατομικές ελευθερίες, να συμβαδίζουν με το συνταγματικό πνεύμα και να αποσκοπούν στην υλοποίηση στόχων μη αποδοκιμαζομένων από το Σύνταγμα¹⁶⁰. Απαραίτητη όμως είναι και η συνδρομή των τριών εκφάνσεων της αναλογικότητας. Η αρχή της αναλογικότητας αναλύεται σε τρεις επιμέρους αρχές:

- i) Την αρχή της καταλληλότητας ή προσφορότητας [Geecgnethect]
- ii) Της αναγκαιότητας [Er Forderlichkeit] και
- iii) Της αρχής της αναλογικότητας stricto sensu [proportionalitat]¹⁶¹.

Η προσφορότητα ή καταλληλότητα συνιστά εκ πρώτης όψεως μιαν αυτονόητη και συνεπώς μη αμφισβητούμενη ιδιότητα κάθε μέτρου. Ένα απρόσφορο μέτρο θεωρείται εξ' αρχής και άνευ ετέρου άσκοπο και μη αναγκαίο. Κατά τούτο η έννοια της προσφορότητας αποκαλύπτεται ως λογικώς προτέρα της σκοπιμότητας και της αναγκαιότητας¹⁶². Πρόσφορο είναι ένα μέτρο όταν είναι ικανό να οδηγήσει στην πραγματοποίηση του προβλεπόμενου απ' το νόμο σκοπού ή τουλάχιστον να την προωθήσει ή να τη διευκολύνει σημαντικά¹⁶³. Άρα η προσφορότητα ενός μέτρου καταφάσκειται όχι μόνο όταν οδηγεί στην πραγμάτωση του σκοπού, αλλά και όταν με αυτό επιτυγχάνεται η έστω εν μέρει υλοποίησή του¹⁶⁴.

157 Guidal, De la proportionna, A.J.D.A. 1978, σελ 479

158 Βουτσάκης, Η αρχή της αναλογικότητας, σελ. 210

159 Τσάτσος (1988) όπ. παρ. σελ. 250

160 Γέροντας όπ. παρ. βλ. σημ. 101 σελ. 22

161 Παπαϊωάννου όπ. παρ. σελ. 538

162 Δαλακούρας (1993), Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, σελ. 92

163 Παπαϊωάννου όπ. παρ. σελ. 541

164 Γέροντας όπ. παρ. βλ. σημ. 101 σελ. 22

Αντίθετα απρόσφορο χαρακτηρίζεται ένα μέτρο, όταν δυσχεραίνει ή ματαιώνει την υλοποίηση ή την προώθηση του δεδομένου σκοπού¹⁶⁵. Η αρχή της προσφορότητας, στο βαθμό που παρέχει η ίδια τα κριτήρια για την εφαρμογή της και ανταποκρίνεται στο σχήμα «πραγματικό – έννομες συνέπειες», κατατάσσεται στις επονομαζόμενες κανονιστικές αρχές¹⁶⁶.

Αν ένα μέτρο δεν είναι κατάλληλο ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό περιττεύει κάθε περαιτέρω διερευνητική δραστηριότητα. Αν όμως κριθεί πρόσφορο θα πρέπει να προβούμε σε έλεγχο της αναγκαιότητάς του. Αναφερόμενη στον τρόπο δράσεως της πολιτείας η αρχή της αναγκαιότητας χαρακτηρίζεται από την *in concreto* αναζήτηση εναλλακτικών προσφορών λύσεων, με τη συνέχιση των οποίων θα αναδειχθεί η μόνη αναγκαία λύση προς υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού. Έχοντας κατ' αρχήν διαγνωστικό χαρακτήρα, ο έλεγχος της αναγκαιότητας διενεργείται κατά τούτο σε αναφορά προς ένα σταθερό μέγεθος, δηλαδή τον συγκεκριμένο σκοπό, και αποβλέπει στην αποτροπή θεσπίσεως ή επιβολής μη αναγκαίων περιορισμών των θεμελιωδών δικαιωμάτων¹⁶⁷. Ως αναγκαίος θεωρείται ένας περιορισμός (μέτρο, ρύθμιση) όταν περιορίζει την άσκηση του ατομικού δικαιώματος λιγότερο από οποιονδήποτε άλλον εκ των εξίσου πρόσφορων προς υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού περιορισμών. Αντίθετα μη αναγκαία θεωρείται μια πράξη «εφ' όσον το αυτό ακριβώς αποτέλεσμα μπορεί να επιτευχθεί δι' ετέρας ολιγώτερον επαχθούς»¹⁶⁸ ή όταν αυτή είναι επαχθέστερη σε ένταση, έκταση ή διάρκεια από το αναγκαίο για την επίτευξη του αποτελέσματος μέτρο¹⁶⁹.

165 Δαλακούρας όπ. παρ. σελ. 93

166 Δαλακούρας όπ. παρ. σελ. 94

167 Δαλακούρας όπ. παρ. σελ. 99

168 Ανδρουλάκης, Τα όρια της ανακριτικής δράσης και η αρχή της αναλογικότητας, ΠαινΧρΚΕ' σελ. 3

169 Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα I, σελ. 177

Ο παραπάνω ορισμός της αναγκαιότητας ταυτίζεται σε γενικές γραμμές με το σύνολο σχεδόν των διατυπωθέντων στη θεωρία και στη νομολογία. Έτσι η ΣτΕ 300/1936¹⁷⁰ ορίζει ότι: «[...] μια πράξη χαρακτηρίζεται ως αναγκαία, εφόσον είναι ικανή να επιτύχει τον επιδιωκόμενο σκοπό και θεωρείται συνάμα ως η ήττον επαχθής για το θιγόμενο ιδιώτη και για το κοινό [...]». Ομοίως κατά την ομολογία του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, ένα μέτρο είναι αναγκαίο «όταν δεν θα μπορούσε να επιλεγεί κάποιο άλλο, εξίσου αποτελεσματικό μέτρο, που θα περιόριζε όμως λιγότερο το ατομικό δικαίωμα» ή κατ' άλλη διατύπωση όταν «ο σκοπός δεν μπορεί να επιτευχθεί το ίδιο καλά με άλλο, λιγότερο επιβαρυντικό για τον ιδιώτη τρόπο». Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η ΣτΕ 2112/1984 που ορίζει ότι: «[...] Ειδικότερον δε, ως τοιαύτα αντικειμενικά κριτήρια των οποίων η εκπλήρωση είναι κατά νόμου αναγκαία δια τη δυνατότητα ασκήσεως ορισμένου επαγγέλματος, νοούνται μόνον όροι και προϋποθέσεις οι οποίες να ανταποκρίνονται εις την, εκ της εννοίας του κράτους δικαίου, απορρέουσαν συνταγματικήν αρχήν της αναλογικότητας, κατά την οποίαν οι εκ μέρους του νομοθέτου και της Διοικήσεως επιβαλλόμενοι περιορισμοί εις την άσκησιν των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι μόνο οι αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό του νόμου επιδιωκόμενον σκοπόν [...]». Η τρίτη επιμέρους αρχή της αναλογικότητας *latosensu* είναι η αναλογικότητα με στενή έννοια, η αναλογικότητα *stricto sensu*. Η αρχή της αναλογικότητας *stricto sensu* ή η αρχή της αναλογίας επιβάλλει την ύπαρξη εύλογης σχέσης μεταξύ του συγκεκριμένου διοικητικού μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού. Αυτή η σχέση υπάρχει, όταν το λαμβανόμενο μέτρο είναι κατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, συνεπάγεται κατ' ένταση και διάρκεια τα λιγότερα δυνατά μειονεκτήματα για τον πολίτη και, τέλος, όταν τα συναγόμενα μειονεκτήματα δεν υποσκελίζουν τα πλεονεκτήματα¹⁷¹. Σχηματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η αρχή της αναλογικότητας *stricto sensu* υποδιακρίνεται σε τρεις επί μέρους αρχές: α) αρχή του ηπιότερου μέσου, β) αρχή της αποφυγής δυνάλογων συνεπειών και γ) την απαγόρευση της χρονικής υπερβολής¹⁷².

170 www.namas.gr

171 Παπαϊωάννου όπ. παρ. σελ. 541

172 Παπαϊωάννου όπ. παρ. σελ. 542

Όσον αφορά την εξακρίβωση στοιχείων θα πρέπει να ερευνήσουμε υπό ποιές προϋποθέσεις πρέπει να ασκείται απ' τα αστυνομικά όργανα ώστε να ανταποκρίνεται στις επιταγές της αρχής της αναλογικότητας. Το σίγουρο είναι ότι αποτελεί ένα θεμιτό μέσο το οποίο με τη σειρά του αποσκοπεί στην επίτευξη ενός θεμιτού σκοπού που δεν είναι άλλος απ' τη διασφάλιση της δημόσιας τάξης και της ειρηνικής συνύπαρξης των ατόμων. Επιπλέον η εξακρίβωση στοιχείων είναι πρόσφορο και αναγκαίο μέτρο. Εκείνο όμως που πρέπει να εξετάσουμε είναι αν υπάρχει αναλογία μεταξύ της έντασης της προσβολής της προσωπικής ελευθερίας και των κινδύνων που μπορεί να επέλθουν για τη δημόσια τάξη¹⁷³. Ορθό είναι να θεωρήσουμε ότι η εξακρίβωση στοιχείων βρίσκεται σε αναλογία με τους κινδύνους που αποτρέπει καθώς αποτελεί περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας με βραχεία διάρκεια και ταυτόχρονα δεν συνιστά ουσιώδη περιορισμό του δικαιώματος. Αν λοιπόν η εξακρίβωση στοιχείων τηρεί τα παραπάνω είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα και άρα επιτρεπτή.

Ε. Η θέση της νομολογίας όσον αφορά το ζήτημα της εξακρίβωσης στοιχείων.

ΑΠ 218/1984¹⁷⁴: «Επειδή εκ της διατάξεως του άρθρου 167 § 1 του ΠΚ, ως τούτο αντικατεστάθη διά του άρθρου 5 του Ν. 410/1976, καθ' ην τιμωρείται διά της εν αυτώ ποινής φυλακίσεως, όστις μεταχειρίζεται σωματικήν βίαν ή απειλήν τοιαύτης, ίνα αναγκάση Αρχήν τινά ή υπάλληλον εις ενέργειαν πράξεως αναγομένης εις τα καθήκοντά των ή παράλειψιν νομίμου τοιαύτης, συνάγεται ότι προς ύπαρξιν της αξιοποιίνου πράξεως της αντιστάσεως, όταν η ενέργεια του δράστου τείνει εις παράλειψιν νομίμου πράξεως Αρχής ή υπαλλήλου, απαιτείται όπως η πράξις εις παράλειψιν της οποίας τείνει ο εξαναγκασμός, είναι νόμιμος, κείται τουτέστιν εντός του κύκλου της κατά νόμον αρμοδιότητος της Αρχής ή του υπαλλήλου και συντρέχουν οι διά ταύτην διαγεγραμμένοι ουσιώδεις τύποι¹ (Βλ. και ΑΠ 1492/1983, ανωτέρω, σελ. 484 επ.) Περαιτέρω, κατά την παράγραφον 1 του άρθρου 315^Α, ως τούτο προσετέθη διά του άρθρου 9 του Ν. 410/1976, εάν οι εν άρθρ. 308 και 309 του ΠΚ πράξεις ετελέσθησαν κατά δημοσίου υπαλλήλου κατά την εκτέλεσιν της υπηρεσίας του ή διά λόγους σχετικούς προς την εκτέλεσιν αυτής, επιβάλλεται, εις μεν την περίπτωσιν του άρθρου 308 ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον τριών μηνών, εις δε την περίπτωσιν του άρθρου 309 ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον έξι μηνών.

173 Μάνεσης (1980) όπ. παρ. σελ. 401

174 Ποιν. Χρ. ΛΔ', σελ. 790 – 791

Εξ άλλου, κατά το άρθρον 115 παρ. 1 του Οργανισμού Αστυνομίας Πόλεων, «τιμωρείται με την ποινήν του άρθρου 225 § 2 ΠΚ, πας όστις καλούμενος υπό των οργάνων της Χωρ/κής να δηλώσει την ταυτότητά του αρνείται ή δηλοί ψευδή τοιαύτην». Επομένως, κατά την άνω διάταξιν, η άρνησις δηλώσεως της ταυτότητος στοιχειοθετεί πλημμέλημα, το οποίον μόνον αν είναι αυτόφωρον (άρθρ. 242 ΚΠοινΔ) επιτρέπει και επιβάλλει εις τα αστυνομικά όργανα την σύλληψιν του δράστου (άρθρ. 275 § 1 ΚΠοινΔ, 6 § 1 Συντ.), ή νομιμότις της οποίας (συλλήψεως) επιδρά επί του αξιοποιίνου της εξ αφορμής αυτής προκαλουμένης υπό του δράστου ψωματικής βλάβης εις τα αστυνομικά όργανα. Εν προκειμένω, ως προκύπτει εκ του αιτιολογικού, συνδυαζομένου προς το διατακτικόν της προσβαλλόμενης αποφάσεως, το δικάσαν Δικαστήριον εδέχθη, εκ των εν αυτή (αποφάσει του) αναφερομένων αποδείξεων ανελέγκτως, ως προκύψαντα τα εξής πραγματικά περιστατικά: Ο κατηγορούμενος ήδη αναιρεσειών «κάτω από τις περιστάσεις που αναφέρονται στο διατακτικό, όταν οι χωροφύλακες Μ. και Ο. επιχείρησαν να τον συλλάβουν για να τον μεταγάουν στο αστυνομικό τμήμα, δεδομένου ότι είχε αρνηθεί να δώσει και να δηλώση τα στοιχεία του και υπήρχε νόμιμη περίπτωση και ανάγκη εξακριβώσεως της ταυτότητός του, μεταχειρίστηκε σωματική βία για να τους εξαναγκάση να απόσχουν (παραλείψουν τη νόμιμη αυτή ενέργειά τους) και συγκεκριμένα τους απώθησε βίαια.

Αποτέλεσμα της πράξεώς του αυτής, που διαπράχθηκε από πρόθεσή του ήταν να προκαλέση συμπλοκή με το χωροφύλακα Χ. Μ. Πραγματικά ο κατηγορούμενος επιτέθηκε εναντίον του, τον έρριξε στο έδαφος και τον τραυμάτισε, όπως ειδικότερα μνημονεύεται στο διατακτικό. Εξ' άλλου όμως αποδείχθηκε ότι ο κατηγορούμενος κατά το χρόνον αυτό έπασχε από ψυχωτική συνδρομή και είχε συνεπώς ελαττωμένη ικανότητα καταλογισμού (36 ΠοινΚ)». Εκ των ούτω όμως εκτιθεμένων και δεκτών γενομένων, προκύπτει ότι η προσβαλλόμενη απόφασις δεν αναφέρει εις το αιτιολογικόν, αλλ' ούτε και εις το διατακτικόν, εις ο παραπέμπει, τας ειδικότερας περιστάσεις υπό τα οποίας τα αστυνομικά όργανα επεχίρησαν να συλλάβουν τον αναιρεσειόντα δι' άρνησιν δηλώσεως της ταυτότητός του. Δεν αναφέρει δηλαδή αν η σύλληψις έγινεν εντός των χρονικών ορίων του αυτοφώρου ή μετά τούτο, ώστε να κριθή αν ήτο ή μη νόμιμος η υπό των αστυνομικών οργάνων επιχειρηθείσα ως άνω σύλληψις του αναιρεσειόντος. Δέον, επομένως, όπως αναορεθή η απόφασις αυτή δι' έλλειψιν της κατά τα άρθρα 93§3 του Συντάγματος και 139 του ΚΠοινΔ απαιτουμένης ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας κατ' άρθρον 510§1 περ. Δ του ιδίου Κώδικος και τον βάσιμον περί τούτου μοναδικόν λόγον του αναιρετηρίου, παρεπεμφθεί δε η υπόθεσις αυτή προς νέαν συζήτησιν εις το εκδόν την προσβαλλομένην απόφασιν δικαστήριον, εφικτής ούσης της συνθέσεώς του εξ' άλλων δικαστών, εκτός των πρότερον δικασάντων. »

ΑΠ 1090/1987¹⁷⁵: «Επειδή κατά το άρθρο 167 παρ. 1 Π.Κ. όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 5 του Ν. 510/1970 «όποιος μεταχειρίζεται βία ή απειλή βίας για να εξαναγκάσει κάποια αρχή ή υπάλληλο να ενεργήσουν πράξη που ανάγεται στα καθήκοντά τους ή να παραλείψουν νόμιμη πράξη... τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους». Εξάλλου, κατά το άρθρο 115 παρ. 1 του Ν.Δ. 3365/1955 (κώδικας Χωροφυλακής), που είναι το όμοιο προς το άρθρο 157 παρ. 1 του Β.Δ/τος από 31-12-1957/20-1-1958 «περί κωδικοποίησης διατάξεων αφορωσών το Σώμα της Αστυνομίας Πόλεων», «τιμωρείται με την ποινή του άρθρου 225 παρ. 2 ΠΚ, πας όστις καλούμενος υπό των οργάνων της χωροφυλακής να δηλώσει την ταυτότητά του αρνείται ή δηλοί ψευδή τοιαύτην». Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι η άρνηση δήλωσης της ταυτότητας συνιστά πλημμέλημα, αφού το έγκλημα της παραγρ. 2 του άρθρου 225 Π.Κ. τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι ενός έτους. Ενόψει δε του άρθρου 275 παρ. 1 ΚΠΔ, όταν πρόκειται για αυτόφωρο (άρθρο 242 ΚΠΔ) κακούργημα ή πλημμέλημα, οι ανακριτικοί υπάλληλοι του άρθρου 33 του ίδιου ΚΠΔ καθώς και κάθε αστυνομικό όργανο έχουν υποχρέωση να συλλάβουν το δράστη τηρώντας τις διατάξεις του Συντάγματος και του άρθρου 279 ΚΠΔ για την άμεση προσαγωγή του στον Εισαγγελέα.

Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, το Τριμελές Εφετείο που την εξέδωσε, δέχτηκε ανελέγκτως ότι προέκυψαν τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά. Ο αναιρεσείων κατηγορούμενος, που είναι αστυφύλακας, κατά τις πρώτες απογευματινές ώρες της 10-9-1983 οδηγούσε στη λεωφόρο Μεσογείων στην Αθήνα μοτοσικλέτα που δεν έφερε πινακίδες, κατά τρόπο επικίνδυνο. Αυτά υπέπεσαν στην αντίληψη του μοιράρχου χωροφυλακής Γ. Τ., «ο οποίος κινιόταν στην ίδια λεωφόρο με κατεύθυνση προς Χολαργό, όπου υπηρετεί, φέροντας τη στολή του». Ο μοίραρχος αυτός, που φέροντας τη στολή του θεωρείται ότι τελούσε σε υπηρεσία, έδωσε σήμα προς το μοτοσικλετιστή για να σταθμεύσει, πράγμα που εκείνος έκανε, και στη συνέχεια του ζήτησε να του επιδείξει την ταυτότητά του, προφανώς για να του υποβάλλει μήνυση για παράβαση των σχετικών διατάξεων του Κ.Ο.Κ. Εκείνος όμως όχι μόνον αρνήθηκε να επιδείξει την ταυτότητά του, αλλά επιπλέον για να τον εξαναγκάσει να παραλείψει τη νόμιμη αυτήν ενέργειά του που ήταν η λήψη των στοιχείων της ταυτότητάς του και σε άρνησή του η προσαγωγή του στο οικείο Αστυνομικό Τμήμα, τον κακοποίησε, κτυπώντας τον στο κεφάλι και τον αυχένα και υβρίζοντάς τον με τρόπο βάνουσο. Υπό τις παραδοχές αυτές ορθά κατ' ορθήν ερμηνεία και

εφαρμογή των διατάξεων νόμου που προαναφέρθηκαν ως και των άρθρων 308 παρ. Ι., 309 και 315 Α του Π.Κ. ήχθη το Εφετείο στην καταδίκη του αναιρεσειόντος για αντίσταση κατά της αρχής και για σωματική βλάβη με την επιβαρυντική περίπτωση του άρθρου 315 Α Π.Κ. Σημειώνεται ότι από το πλημμελειοδικείο ο αναιρεσειών είχε καταδικασθεί και για αντίσταση κατά της αρχής, δηλαδή για πράξη για την οποία είχε ασκηθεί ποινική δίωξη. Το γενόμενο δεκτό από το Εφετείο, ότι η συνιστώσα πλημμέλημα αξιόποινη πράξη που διέπραξε ο αναιρεσειών και για την οποία επιδιώχθηκε από τον ανωτέρω μοίραρχο η άμεση προσαγωγή του στο αστυνομικό τμήμα, είναι η άρνηση παροχής απ' αυτόν των στοιχείων της ταυτότητάς του, αποτελεί απλώς διευκρίνιση του περιεχομένου του κατηγορητηρίου στο οποίο δεν αναφέρεται μεν ονομαστικά, αλλά έμμεσα περιέχεται και προσδιορίζεται η ταυτότητα του αυτόφωρου αυτού εγκλήματος που τέλεσε ο αναιρεσειών και για το οποίο (άρθρ. 225 παρ. 2 Π.Κ. και 279 Κ.Π.Δ.) ήταν επιβεβλημένη στον πιο πάνω μοίραρχο η σύλληψη εκείνου, προς τον ανωτέρω σκοπό, που βρίσκεται στα πλαίσια των καθηκόντων του ως αστυνομικού οργάνου. Σημειώνεται επίσης ότι σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 46 παρ. 5 του ανωτέρω κώδικα Χωροφυλακής, οι αξιωματικοί, υπαξιωματικοί και χωροφύλακες, που φέρουν τη στολή του θεωρούνται «διατελούντες εν υπηρεσία και όταν δεν ευρίσκονται εν διατεταγμένη τοιαύτη». Ενόψει τούτων οι πρώτος, δεύτερος και τρίτος λόγοι αναιρέσεως για παραβίαση των διατάξεων των άρθρων 167 και 315 Α του Π.Κ. (άρθρα 510 παρ. 1 περ. Ε ΚΠΔ) και για έλλειψη της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας που επιβάλλεται από τα άρθρα 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 ΚΠΔ, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι. Ο τρίτος λόγος αναιρέσεως κατά τα μέρη που περιέχει αιτίαση για πλημμελή εκτίμηση των αποδείξεων πρέπει, ενόψει του άρθρου 177 ΚΠΔ, να απορριφθεί ως απαράδεκτη, γιατί η εκτίμηση των αποδείξεων δεν υπόκειται σε αναιρετικό έλεγχο.

Επειδή το δικαστήριο δεν υποχρεούται να διαλάβει στην απόφασή του ειδική αιτιολογία για την απόρριψη αυτοτελούς ισχυρισμού που αφορά στη συνδρομή κάποιας ελαφρυντικής περιστάσης από τις απαριθμούμενες στο άρθρο 84 παρ. 2 Π.Κ. εκτός αν προβλήθηκε σχετικός ισχυρισμός από τον κατηγορούμενο ή το συνήγορό του ή προτάθηκε σχετικό αίτημα από τον Εισαγγελέα. Στην προκειμένη περίπτωση, εφόσον από τα πρακτικά συνεδριάσεως του Εφετείου προκύπτει ότι ο Εισαγγελέας πρότεινε να αναγνωρισθεί ότι ο αναιρεσειών κατηγορούμενος έως το χρόνο που έγινε το έγκλημα έζησε έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή, η απόρριψη από το Εφετείο «σιγή» της Εισαγγελικής αυτής πρότασης συνιστά έλλειψη της ανωτέρω προσήκουσαν αιτιολογίας και πρέπει κατά τούτο να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση κατά παραδοχή του τετάρτου λόγου αναιρέσεως (άρθρ. 510 παρ. περ. Δ., ΚΠΔ). »

ΑΠ 1212/1993¹⁷⁶: «1. Κατά το άρθρο 167 παρ. 1 ΠΚ, όποιος μεταχειρίζεται βία ή απειλή βίας για να εξαναγκάσει κάποια αρχή ή υπάλληλο να ενεργήσουν πράξη που ανάγεται στα καθήκοντά τους ή να παραλείψουν νόμιμη πράξη, καθώς και όποιος βιαιοπραγεί κατά υπαλλήλου ή προσώπου που έχει προσληφθεί, ή άλλου υπαλλήλου που έχει προστρέξει για να τον υποστηρίξει ενώ διαρκεί η νόμιμη ενέργειά του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Από την προαναφερόμενη διάταξη προκύπτει ότι για να υπάρξει η αξιόποινη πράξη της αντίστασης όταν η ενέργεια του δράστη τείνει σε παράλειψη της νόμιμης πράξης αρχής ή υπαλλήλου, απαιτείται η πράξη σε παράλειψη της οποίας τείνει ο εξαναγκασμός να είναι νόμιμη, δηλαδή να ευρίσκεται μέσα στον κύκλο της κατά νόμο αρμοδιότητας της αρχής ή του υπαλλήλου και να συντρέχουν οι ουσιώδεις τύποι που τάσσονται γι' αυτήν. Εξάλλου, κατά τα άρθρα 381 παρ. 1 και 382 παρ. 1 ΠΚ, όποιος με πρόθεση καταστρέφει ή βλάπτει ξένο (ολικά ή εν μέρει) πράγμα ή με άλλο τρόπο καθιστά ανέφικτη την χρήση, αν η φθορά έγινε χωρίς πρόκληση από τον παθόντα, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από το συνδυασμό του σκεπτικού προς το διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης, το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης, εκτιμώντας ανελέγκτως τα αναφερόμενα αποδεικτικά στοιχεία, δέχθηκε τα εξής: Στην Χ/Θ2 της ΠΕΟ Κατερίνης – Θεσσαλονίκης ο κατηγορούμενος και ήδη αναιρεσειών την νύκτα της 28^{ης} προς 29^{ης} Μαρτίου 1986 με περισσότερες πράξεις τέλεσε περισσότερα του ενός εγκλήματα και συγκεκριμένα: α) μεταχειρίστηκε βία για να εξαναγκάσει υπάλληλο να παραλείψει νόμιμη πράξη και ειδικότερα, θαμών νυκτερινού κέντρου υπάρξας, όταν τα αστυνομικά όργανα Γ.Σ. και Χ.Τ. τον επιβίβασαν στο περιπολικό και τον μετέφεραν έξω από το αστυνομικό τμήμα Κατερίνης, κληθείς υπό του εξ' αυτών Γ.Σ. να τον ακολουθήσει στο αστυνομικό κατάστημα, επί τω λόγω ότι τον εξύβρισε δι' ονειδιστικών φράσεων, ώθησε αυτόν για να αποφύγει την προσαγωγή του στο αστυνομικό κατάστημα και ακολούθως πέρασε στο απέναντι πεζοδρόμιο και αφού έσπασε απροκλήτως βιτρίνα καταστήματος εξαφανίστηκε και β) με πρόθεση κατέστρεψε ξένο ολικά πράγμα χωρίς πρόκληση και συγκεκριμένα πήγε έξω από το κατάστημα «Sportino» του Π.Π. και έσπασε την υαλόφρακτη προθήκη αυτού, αξίας 7.000 δραχμών. Με τις παραδοχές αυτές κήρυξε τον αναιρεσειόντα ένοχο αντίστασης και φθοράς ξένης ιδιοκτησίας χωρίς πρόκληση. Με την κρίση του αυτή ορθώς εφάρμοσε και ερμήνευσε τις προαναφερόμενες ουσιαστικές ποινικές διατάξεις, τις οποίες δεν παραβίασε ευθέως ή εκ πλαγίου και διέλαβε την προσβαλλόμενη απόφαση την επιβαλλόμενη από τα άρθρα 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 ΚΠΔ. »

ΑΠ 226/1998¹⁷⁷: «Κατά το άρ. 167 παρ. 1 του ΠΚ όποιος μεταχειρίζεται βία ή απειλή βίας, για να εξαναγκάσει κάποια αρχή ή υπάλληλο να ενεργήσουν πράξη που ανάγεται στα καθήκοντά τους ή να παραλείψουν νόμιμη πράξη, καθώς και όποιος βιαιοπραγεί κατά υπαλλήλου ή προσώπου που έχει προσληφθεί ή άλλου υπαλλήλου που έχει προστρέξει για να τον υποστηρίξει, ενώ διαρκεί η νόμιμη ενέργειά του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι για τη στοιχειοθέτηση της αξιόποινης πράξης της αντίστασης στην περίπτωση που η ενέργεια του δράστη τείνει στην παράλειψη νόμιμης πράξης της αρχής ή του υπαλλήλου απαιτείται η πράξη, σε παράλειψη της οποίας τείνει ο εξαναγκασμός, να είναι νόμιμη, δηλαδή να βρίσκεται μέσα στον κύκλο της κατά νόμο αρμοδιότητας της αρχής ή του υπαλλήλου και να συντρέχουν οι ουσιώδεις τύποι που συντάσσονται γι' αυτήν. Προσ απαιτείται η χρήση βίας ή απειλή βίας ή βιαιοπραγία κατά του υπαλλήλου, στην έννοια δε της βίας περιλαμβάνεται τόσο η σωματική όσο και η ψυχολογική, αλλά και η κάθε είδους ενέργεια, που να μπορεί να διεγείρει στον υπάλληλο φόβο και να τον παρεμποδίζει στην εκτέλεση της υπηρεσιακής πράξης. Συνεπώς εμπίπτει στην έννοια αυτή της απειλής και η βίαια απόωση.

Εξάλλου η απαιτούμενη από τις διατάξεις των άρ. 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 του ΚΠΔ ειδική και εμπειρισταωμένη αιτιολογία της δικαστικής απόφασης, η έλλειψη της οποίας ιδρύει λόγο αναίρεσής της κατά το άρ. 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' του ίδιου Κώδικα, υπάρχει, όταν, προκειμένου για καταδικαστική απόφαση, περιέχονται σ' αυτήν τα πραγματικά περιστατικά, που προέκυψαν από την ακροαματική διαδικασία, στα οποία στηρίχθηκε η κρίση του δικαστηρίου, για τη συνδρομή των αντικειμενικών και υποκειμενικών στοιχείων του εγκλήματος, οι αποδείξεις που τα θεμελίωσαν και οι συλλογισμοί υπαγωγής αυτών στην ουσιαστική ποινική διάταξη που εφαρμόστηκε. Τέλος, περίπτωση εσφαλμένης εφαρμογής της ουσιαστικής ποινικής διάταξης που ιδρύει τον κατά το άρ. 510 παρ. 1 στοιχ. Ε' του ΚΠΔ λόγο αναίρεσης υφίσταται και όταν η παράβαση γίνεται εκ πλαγίου, γιατί δεν αναφέρονται στην απόφαση με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά τα πραγματικά περιστατικά, με συνέπεια να καθίσταται ανέφικτος ο αναιρετικός έλεγχος για την ορθή ή μη εφαρμογή του νόμου, οπότε η απόφαση στερείται νόμιμης βάσης.

Στην προκειμένη περίπτωση το Τριμελές Εφετείο Αθηνών με την προσβαλλόμενη (υπ' αριθμ. 7288/1977) απόφασή του, όπως προκύπτει από το σκεπτικό της, δέχθηκε ανελέγκτως ότι από τα σ' αυτό μνημονευόμενα κατ' είδος αποδεικτικά μέσα αποδείχθηκαν τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά:

177 Ποιν. Χρ. ΜΗ', σελ. 804 – 805

Στις 4-7-1990 και ώρα 13.10 περίπου ο κατηγορούμενος καταλήφθηκε στην οδό Π. Ιωακείμ (περιοχή Κολωνακίου) από τα αστυνομικά όργανα Φ.Σ. και Γ.Σ. να οδηγεί δίκυκλο μοτοποδήλατο, το οποίο δεν ήταν εφοδιασμένο με πινακίδα αριθμού κυκλοφορίας, χωρίς να έχει άδεια ικανότητας οδήγησης αυτού. Όταν δε τα εν λόγω όργανα του ζήτησαν να τους ακολουθήσει στο αστυνομικό κατάστημα για την εξακρίβωση στοιχείων ταυτότητας, δοθέντος ότι είχε πάρει πίσω το δελτίο της ταυτότητάς του, που τους είχε δώσει, αυτός με σκοπό να παρεμποδίσει τους αστυνομικούς να εκτελέσουν τη νόμιμη αυτή ενέργειά τους επιτέθηκε εναντίον τους, έσπρωξε βίαια και έριξε κάτω τον πρώτο από αυτούς, του οποίου έσχισε και το πουκάμισο, συνάμα δε τους απείλησε με τις φράσεις «θα δείτε τι θα σας φτιάξω εγώ, θα σας στείλω μετάθεση». Ακολούθως, με βάση τα περιστατικά αυτά το Εφετείο κήρυξε τον κατηγορούμενο ένοχο της αξιόποινης πράξης της αντίστασης και της οδήγησης μοτοποδηλάτου χωρίς την κατά νόμο άδεια ικανότητας οδήγησης με τη συνδρομή ελαφρυντικής περίπτωσης και του επέβαλε συνολική ποινή 4 μηνών και 10 ημερών, την οποία ανάστειλε για 5 έτη.

Με αυτά που δέχτηκε το Εφετείο διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία με την έννοια που προεκτέθηκε. Επίσης ορθά ερμήνευσε και εφάρμοσε την ως άνω διάταξη του άρ. 167 του ΠΚ, την οποία δεν παραβίασε ούτε εκ πλαγίου. Επομένως οι σχετικοί λόγοι αναίρεσης είναι αβάσιμοι. Ειδικότερα η αιτίαση του αναιρεσειόντος που περιέχεται στον πρώτο λόγο αναίρεσης, ότι δηλαδή με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν αιτιολογείται και δεν αποσαφηνίζεται αν το δικαστήριο στηρίχθηκε σε όλο το περιεχόμενο ή σε ορισμένα τμήματα των καταθέσεων των μαρτύρων κατηγορίας, οι οποίες κατ' αυτόν διαφοροποιούνται ως προς την περιγραφή των γεγονότων της πράξης του, είναι απαράδεκτη, γιατί αναφέρεται στην από το δικαστήριο εκτίμηση και αξιολόγηση των αποδείξεων που εκφεύγει από τον αναιρετικό έλεγχο. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από την αντιπαραβολή του σκεπτικού της προσβαλλόμενης απόφασης προς το διατακτικό της, καμία αντίφαση δεν υπάρχει αναφορικά με την περιγραφή των πραγματικών περιστατικών που θεμελιώνουν τα αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία της αξιόποινης πράξης της αντίστασης και η σχετική αιτίαση, που προβάλλεται ε το δικόγραφο των πρόσθετων λόγων, είναι αβάσιμη.

Κατ' ακολουθία πρέπει να απορριφθεί η υπό κρίση αίτηση αναίρεσης και επιβληθούν στον αναιρεσειόντα τα δικαστικά έξοδα (άρ. 583 παρ. 1 ΚΠΔ). »

ΑΠ 696/1999¹⁷⁸: «Κατά το άρ. 170 παρ. 1 του ΠΚ όποιος με πρόθεση συμμετέχει σε δημόσια συνάθροιση πλήθους που διαπράττει με ενωμένες δυνάμεις κάποια από τις πράξεις του άρ. 167 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, κατά δε την παρ. 1 του άρ. 167 του ίδιου Κώδικα, όπως αντικ. με το άρ. 5 του Ν. 410/1976, τιμωρείται με την προβλεπόμενη σ' αυτήν ποινή φυλάκισης όποιος μεταχειρίζεται βία ή απειλή βίας για να εξαναγκάσει κάποια αρχή ή υπάλληλο να ενεργήσουν πράξη που ανάγεται στα καθήκοντά τους ή να παραλείψουν νόμιμη πράξη, καθώς και όποιος βιαιοπραγεί κατά υπαλλήλου ή προσώπου που έχει προσληφθεί ή άλλου υπαλλήλου που έχει προστρέξει για να τον υποστηρίξει ενώ διαρκεί η νόμιμη ενέργειά του. Εξάλλου, η ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία της δικαστικής αποφάσεως που απαιτείται από το Σύνταγμα (άρ. 93 παρ. 3) και τον Κ Ποιν. Δ. (άρ. 139 όπως ήδη ισχύει), υπάρχει, όταν προκειμένου για καταδικαστική απόφαση,... [βλ.ΑΠ 394/1999 Ποιν. Χρ. Ν/33]. Τέλος, εσφαλμένη ερμηνεία ουσιαστικής ποινικής διατάξεως υπάρχει όταν... [βλ. ΑΠ 394/1999 Ποιν. Χρ. Ν/33]. ενώ εσφαλμένη εφαρμογή υφίσταται όταν... [βλ. ΑΠ 394/1999 Ποιν. Χρ. Ν/33]. Περίπτωση εσφαλμένης εφαρμογής ουσιαστικής ποινής διατάξεως υπάρχει και όταν... [βλ. ΑΠ 429/1999 Ποιν. Χρ. Ν/49].

Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από το συνδυασμό του σκεπτικού προς το διατακτικό της προσβαλλομένης απόφασης το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης, που δίκασε κατ' έφεση μετά από εκτίμηση και αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων τα οποία λεπτομερώς αναφέρει, δέχτηκε, ως προς τους αναιρεσειόντες, κατά την αναιρετική, ανέλεγκτη, ουσιαστική κρίση του, τα ακόλουθα: Οι κατηγορούμενοι Ι. Α. και Ζ – Σ. Κ. (ήδη αναιρεσειόντες) της Θεσσαλονίκης συμμετείχαν (όπως και οι άλλοι κατηγορούμενοι Π. Σ. και Η. Χ. οι οποίοι δεν έχουν ασκήσει αναίρεση και δεν είναι διάδικοι στην παρούσα δίκη) στη δημόσια συνάθροιση πλήθους εκατό περίπου ατόμων, που κατά τη 19^η ώρα περίπου είχαν καταλάβει το ένα ρεύμα της κυκλοφορίας της οδού Εγνατίας στο ύψος της πλατείας Καμάρας και που μα βίαιες κινήσεις και κτυπήματα κατά των ευρισκομένων σε υπηρεσία αστυνομικών που συγκροτούσαν αστυνομική δύναμη προσπάθησε να αναγκάσει την αστυνομική αυτή δύναμη να παραλείψει νόμιμη ενέργεια, δηλαδή την προληπτική έρευνα, σύμφωνα με το άρ. 94 παρ. 1 του π.δ./τος 141/1991, σε σακίδια που έφεραν άγνωστα άτομα τα οποία συμμετείχαν στο συγκεντρωμένο πλήθος και που, κατά πληροφορίες που είχαν περιέλθει στην αστυνομία, περιείχαν βόμβες «μολότοφ» και πέτρες. Για τα πραγματικά αυτά περιστατικά κατέθεσαν με γνώση και σαφήνεια οι μάρτυρες αστυνομικοί Θ. Π., Ι. Χ., Δ. Τ., Ι. Μ., και Κ. Α.

178 Ποιν. Χρ. Ν', σελ. 617 – 618

Επιπλέον αποδείχτηκε (συνεχίζει το Τριμελές Εφετείο) ότι η αναιρεσείουσα Ζ. – Σ. Κ., κατά τον ίδιο τόπο και χρόνο προσέβαλε με λόγια την τιμή του εγκαλούντος Θ. Π και συγκεκριμένα με τις φράσεις «μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι», που απηύθυνε κατά των αστυνομικών που συγκροτούσαν την ως άνω αστυνομική δύναμη μεταξύ των οποίων και ο εγκαλών αυτός, προσέβαλε την τιμή και την υπόληψή του. Ύστερα από αυτά το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης κήρυξε ενόχους τους αναιρεσείοντες των προαναφερομένων πλημμελημάτων και τους καταδίκασε στις ποινές φυλακίσεως που προαναφέρθηκαν με τριετή αναστολή. Για την πληρότητα της αιτιολογίας της απόφασεως, ενόψει των άνω παραδοχών της, δεν ήταν αναγκαίο ούτε ν' αποφανθεί το δικαστήριο, κατά πόσον ο αριθμός των συγκεντρωμένων προσώπων ήταν τέτοιος ώστε να δημιουργείται κίνδυνος διαταράξεως της δημόσιας τάξης, ούτε να γίνει πιο ειδική περιγραφή των πράξεων και ενεργειών του συγκεντρωμένου ως άνω πλήθους, οι οποίες προσδιορίζονται πλήρως και σαφώς. Επιπλέον, αφού υπάρχει σαφής παραδοχή ότι το εν λόγω πλήθος με τις ως άνω λεπτομερώς περιγραφόμενες ενέργειές του προσπάθησε να εξαναγκάσει την αστυνομική δύναμη να παραλείψει νόμιμη ενέργειά της, δηλαδή προληπτική έρευνα, σύμφωνα με το άρ. 94 παρ. 1 του π.δ/τος 141/1991, σακιδίων ατόμων που συμμετείχαν στο συγκεντρωμένο πλήθος, δεν ήταν αναγκαίες ούτε περαιτέρω σκέψεις για την τυπική νομιμότητα και ουσιαστική σκοπιμότητα της έρευνας αυτής, ούτε άλλη παραδοχή περί γνωστοποίησης της απόφασης της αστυνομικής αρχής προς διενέργεια της έρευνας.

Με αυτά που δέχτηκε το δικαστήριο, με πληρότητα, σαφήνεια και χωρίς αντιφάσεις, διέλαβε στην απόφαση που προσβάλλεται την πιο πάνω απαιτούμενη, ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, αφού οι παραδοχές αυτές περιέχουν τα αναγκαία περιστατικά που συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση των πιο πάνω εγκλημάτων της στάσεως και της εξυβρίσεως, για τα οποία, ως ειδικότερα προαναφέρεται, καταδικάστηκαν οι αναιρεσείοντες, μνημονεύονται οι αποδείξεις που τα θεμελίωσαν και γίνεται υπαγωγή τους στις παραπάνω ουσιαστικές ποινικές διατάξεις του Π.Κ., τις οποίες το δικαστήριο ορθά ερμήνευσε και εφάρμοσε, χωρίς να τις παραβιάσει ούτε ευθέως ούτε εκ πλαγίου. Επομένως όλοι οι λόγοι αναιρέσεως των αιτούντων, από το άρ. 510 παρ. 1 στοιχ. δ' και ε' του ΚΠΔ, με τους οποίους υποστηρίζονται τα αντίθετα είναι αβάσιμοι. »

Γνωμοδότηση του αντεισαγγελέως του Αρείου Πάγου Ηλία Σπυρόπουλου¹⁷⁹: «Ι. Έχω την τιμή να σας γνωρίσω τα ακόλουθα, σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 1 β Ν./1756/1988, απαντώντας στα σχετικά έγγραφά σας με τα οποία ρωτάτε: α) εάν η αστυνομική αρχή έχει δικαίωμα, ύστερα από ανώνυμη καταγγελία, να ενεργεί έρευνα για την ανεύρεση και την εξουδετέρωση εκρηκτικών μηχανισμών και υλών σε κέντρα διασκεδάσεως και όταν ακόμη αντιτίθεται στην έρευνα ο επιχειρηματίας και β) εάν αυτός υπέχει ποινική ευθύνη, όταν αρνείται στους αστυνομικούς την είσοδο στο κέντρο για τη διενέργεια της έρευνας.

II. Κατά το άρθρο 1 β του Ν. 1481/1984 περί του Οργανισμού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως «Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξεως, μέσα στα πλαίσια του Συντάγματος και των Νόμων έχει ως αποστολή... β) να προστατεύει τη δημόσια τάξη και εθνική ασφάλεια», μάλιστα δε προβλέπεται στο άρθρο 3 παρ. 2 του νόμου αυτού ότι «όλες οι υπηρεσίες και το προσωπικό του Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως τελούν σε διαρκή ετοιμότητα για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος, την περιφρούρηση της δημόσιας τάξεως» ενώ κατά το άρθρο 5 του ίδιου νόμου «ο κλάδος της αστυνομίας ασφαλείας έχει ως ειδικότερη αποστολή την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος...». Αφετέρου, σύμφωνα προς το άρθρο 11 Ν. 1481/1984, όπως αντικατ. με το άρθρο 1 Ν. 1590/186, και λόγω της ιδιαίτερης σημασίας της αστυνομικής δικαιοδοσίας που αφορά την επισήμανση και εξουδετέρωση εκρηκτικών μηχανισμών και αυτοσχέδιων βομβών, εκδόθηκε το ΠΔ 357/1986 το οποίο προβλέπει τη σύσταση, οργάνωση και λειτουργία ειδικών αστυνομικών υπηρεσιών για τον προαναφερόμενο σκοπό στις Υποδιευθύνσεις Κρατικής Ασφάλειας των Διευθύνσεως Ασφαλείας Αττικής και Θεσσαλονίκης. Τέλος η 3009/2/4/3.7.1987 απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξεως, που εκδόθηκε σύμφωνα προς τις προαναφερόμενες διατάξεις ορίζει «... ο επικεφαλής του συνεργείου ανίχνευσης α) μεταβαίνει αμέσως με το συνεργείο στον τόπο όπου διατάχθηκε ή ειδοποιήθηκε... β) μεριμνά για την ανίχνευση των υπόπτων χώρων... λαμβάνει κάθε μέτρο που κρίνεται αναγκαίο για την απρόσκοπτη και ασφαλή εκτέλεση της αποστολής του συνεργείου και αποτροπή κινδύνων σε πρόσωπα ή πράγματα...».

III. Η δικαιοδοσία της αστυνομίας να λαβαίνει προληπτικά μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας, τάξεως και ασφαλείας για αντικείμενα που προβλέπει ο νόμος, γίνεται σταθερά δεκτή από τη νομολογία (ΑΠ 199/56, 1/57, 255/65 ΠΧρ ΣΤ 391, Ζ 138, ΙΣΤ 25 Γν. Εις. ΑΠ 27/58 ΠΧρ Η 506) και αποτελεί έναν από τους βασικούς λόγους υπάρξεώς της.

179 Ποιν. Χρ. ΜΒ', σελ. 1124 – 1125

Προβλέπεται, επίσης, η δικαιοδοσία αυτή και από το άρθρο 8 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου κ.λπ. (ΝΔ 53/1974). Εξάλλου, από τη φύση της ως κρατικής εξουσίας που αποβλέπει στην ικανοποίηση του ευρύτερου συμφέροντος, επιβάλλεται με τα νόμιμα καταναγκαστικά μέσα και έναντι εκείνων που αντιτίθεται.

IV. Ο προβληματισμός σας, παρά το ότι εκφράζετε θετική άποψη στα προαναφερόμενα ερωτήματα, ασφαλώς οφείλεται στο γεγονός ότι είναι συχνές οι περιπτώσεις καταγγελιών για ύπαρξη εκρηκτικών μηχανισμών σε κέντρα διασκεδάσεως, σε πολλές δε από αυτές διαπιστώνεται ότι η καταγγελία είναι αναληθής. Ενώ, εξάλλου, η διαδικασία της έρευνας, η απομάκρυνση των θαμώνων από τον ύποπτο χώρο και άλλα μέτρα που επιβάλλονται για την αποτροπή θυμάτων και ζημιών έχουν δυσμενείς οικονομικές συνέπειες για τις επιχειρήσεις. Αλλά η δικαιοδοσία της αστυνομίας για την προστασία της δημοσίας Τάξεως, όπως αυτή προσδιορίζεται από τις ισχύουσες διατάξεις, δεν θεωρήθηκε ποτέ ότι εξαρτάται από τη σύμφωνη γνώμη οιοσδήποτε θιγόμενου από τα λαμβανόμενα μέτρα.

V. Συνεπώς α) η Αστυνομική Αρχή, αξιολογώντας με σύνεση της ανώνυμες (ή και επώνυμες) καταγγελίες για την ύπαρξη εκρηκτικών μηχανισμών σε κέντρα διασκεδάσεως, αλλά και οποιουσδήποτε άλλους χώρους, έχει δικαίωμα και καθήκον να επεμβαίνει για την ανίχνευση και εξουδετέρωση των εκρηκτικών μηχανισμών και την αποτροπή κινδύνου σε ανθρώπους και πράγματα και παρά την τυχόν αντίθετη άποψη του δικαιούχου του χώρου και β) ο δικαιούχος του χώρου που αρνείται την είσοδο σε αυτά των αστυνομικών για να επιχειρήσουν την νόμιμη ενέργεια της ανιχνεύσεως και εξουδετερώσεως εκρηκτικών μηχανισμών υπέχει ποινική ευθύνη για απείθεια, κατά το άρθρο 169 ΠΚ ή για αντίσταση, κατά το άρθρο 167 παρ. 1 ΠΚ, κατά τις περιστάσεις.

VI. Διευκρινίζω ότι, όπως γίνεται από παλαιότερα δεκτό, η προληπτική ανίχνευση ενός χώρου για την αποτροπή εγκλήματος ή δυστυχήματος λόγω πυρκαϊάς, πλημμύρας, σεισμού κ.λπ. ενεργείται από μόνη την αστυνομική Αρχή χωρίς την κατά το άρθρο 9 παρ. 1 του Συντάγματος παρουσία δικαστικού λειτουργού (Μπορόπουλος Ερμ. ΚΠΔ άρθρο 253 αριθ.7, Ζησιάδης ΠοινΔικον τόμος Β' σελ. 205 σημ. 1 για κατ' οίκον έρευνες και σελ. 213 σημ. 23 για σωματικές έρευνες – Τσουκαλάς ΠοινΔικον τόμος Β' παρ. 118 σημ. 1 και 21), ενώ οι Συνταγματικοί περιορισμοί του άρθρου αυτού αφορούν αποκλειστικώς την ανακριτική έρευνα, αυτή δηλαδή που αποβλέπει στη συλλογή αποδείξεων για κάποιο έγκλημα (ΓνΕισ ΑΠ 4007/75 ΠΧρ ΚΕ/441). Την άποψη αυτή επιβάλλουν και οι σημειούμενες στην αρχή του παρόντος διατάξεις, γίνεται δε δεκτή και από την Επιστήμη του δικαίου της δημοσίας τάξεως. Ειδικότερα γίνεται δεκτό ότι ο Συνταγματικός περιορισμός που απαιτεί την παρουσία

δικαστικού λειτουργού κατά την έρευνα αφορά μόνον την ανακριτική έρευνα, ενώ δεν ισχύει στις περιπτώσεις διοικητικής αστυνομεύσεως, διοικητικών επιθεωρήσεων και ελέγχων και διοικητικών ερευνών. »

Συμβ, Πλημ. Αθ. 5247/1990¹⁸⁰: «Το βούλευμα δέχτηκε την πρόταση του Εισαγγελέα, η οποία κατά το ενδιαφέρον μέρος της έχει ως εξής: «Σε βάρος 1) του Ι.Τ. αστυφύλακα και 2) του Σ.Κ. ιδιωτικού υπαλλήλου, ασκήθηκε αυτεπάγγελτα ποινική δίωξη για μεν τον πρώτο για τις πράξεις της επικίνδυνης σωματικής βλάβης και της οπλοχρησίας και για το δεύτερο, για τις πράξεις της απόπειρας της επικίνδυνης σωματικής βλάβης, της αντίστασης, της οπλοχρησίας (άρθ. 42, 309, 308§1, 167§1 και §2 ΠΚ και 1§12, 6§9 και §10 και §11 του νόμου 485/1976) και διενεργήθηκε τώρα ανάκριση που έχει ήδη περατωθεί νόμιμα, σύμφωνα με το άρθρο 308 του ΚΠΔ και κοινοποιήθηκε η περάτωσή της στους πληρεξούσιους δικηγόρους και αντικλήτους των κατηγορουμένων. Από το αποδεικτικό υλικό που συγκεντρώθηκε κατά την κύρια ανάκριση και συγκεκριμένα από τις καταθέσεις των μαρτύρων Μ.Σ., Ε.Κ., Α.Χ., Ι.Γ., αστυνομικών και Γ.Β., καθώς και από τα έγγραφα που περιλαμβάνονται στη δικογραφία σχηματίστηκε και κυρίως, την έκθεση κατασχέσεως ενός πτυσσόμενου μεταλλικού στιλέτου, χρώματος μαύρου, με λάμα μήκους 12 εκατοστομέτρων που βρέθηκε μέσα στο αυτοκίνητο του δευτέρου κατηγορουμένου, προκύπτουν τα ακόλουθα: ο δεύτερος κατηγορούμενος Σ. Κ., που είναι τραβεστί, εκινήτο τις πρώτες πρωινές ώρες της 3^{ης} Σεπτεμβρίου του 1990 στη λεωφόρο Συγγρού και στις παρόδους της με το Ι. Χ. Ε. αυτοκίνητό του. Στις 05.00 περίπου το πρωί, το περιπολικό όχημα της Αμέσου Δράσεως, στο οποίο επέβαιναν ο Μ. Σ., οδηγός και ο Ι. Τ. (ήδη πρώτος κατηγορούμενος) συνοδηγός, αντελήφθησαν το αυτοκίνητο του προηγούμενου να κινείται υπόπτως (κατά την έκφραση του τελευταίου) με επικίνδυνους ελιγμούς στην παραπάνω περιοχή, στο ύψος του κτηρίου της INTERAMERICAN. Του έκαναν σήμα να σταθμεύσει για να ελέγξουν τα στοιχεία του, αλλά ο δεύτερος κατηγορούμενος, μολονότι το αντελήφθη δε συμμορφώθηκε με το σήμα και αναπτύσσοντας ταχύτητα απομακρύνθηκε. Οι παραπάνω αστυνομικοί το κατεδίωξαν και παράλληλα ενημέρωσαν το Κέντρο Αμέσου Δράσεως και ζήτησαν ενισχύσεις. Στη συμβολή των οδών Λάμπρου Κατσώνη και Σωκράτους (πίσω από τη λεωφόρο Συγγρού) το περιπολικό με ελιγμό εγκλώβισε το παραπάνω Ι. Χ. Ε. αυτοκίνητο και ο πρώτος κατηγορούμενος το πλησίασε για να ζητήσει από τον δεύτερο τα στοιχεία του. Εκείνος όμως έβγαλε από το παράθυρο το χέρι του, με το οποίο κρατούσε το παραπάνω πτυσσόμενο στιλέτο, και προσπάθησε μ' αυτό να τραυματίσει στην κοιλιά τον ήδη συγκρατούμενό του αστυφύλακα.

Ο τελευταίος αντελήφθη έγκαιρα την κίνηση αυτή και την απέφυγε κινούμενος προς τ' αριστερά και ταυτόχρονα, το Ι. Χ. Ε. αυτοκίνητο ξεκίνησε με ορμή υποχρεώνοντάς τον να γείρει προς τα πίσω για να μην παρασυρθεί. Αμέσως μετά, ο κατηγορούμενος αστυνομικός έβγαλε το υπηρεσιακό του περίστροφο και τον τραυμάτισε στο δεξιό ώμο, αφού προηγουμένως το βλήμα διαπέρασε και έθραυσε το πίσω τζάμι του Ι. Χ. Ε. αυτοκινήτου του τελευταίου. Οι παραπάνω ενέργειες των κατηγορουμένων – για τις οποίες προκύπτουν βασικές ενδείξεις ότι πράγματι έχουν τελεστεί από αυτούς με τον τρόπο που έχει ήδη περιγραφεί – στοιχειοθετούν τις αξιόποινες πράξεις που τους αποδίδονται κατά την αντιμετώπιση και την υποκειμενική υπόστασή τους, ενώ οι ισχυρισμοί των ίδιων για το αντίθετο αποδεικνύονται αβάσιμοι, εν όψει του αποδεικτικού υλικού που συγκεντρώθηκε.

Πιο συγκεκριμένα, ο πρώτος κατηγορούμενος υποστηρίζει ότι βρισκόταν σε άμυνα όταν πυροβόλησε και ακόμη, ότι με την πράξη του αυτή ήθελε μόνο να χτυπήσει τα λάστιχα του αυτοκινήτου του τελευταίου, επειδή όμως το σώμα του είχε γείρει προς τα πίσω στην προσπάθειά του να αποφύγει το όχημα που ξεκίνησε αιφνிடιαστικά – πατώντας μάλιστα το ένα πόδι του – το όπλο εστράφη προς διαφορετική κατεύθυνση και ο πυροβολισμός απέφερε το πιο πάνω (αθέλητο για τον ίδιο) αποτέλεσμα. Βεβαίως, οι αντιφατικοί αυτοί ισχυρισμοί δεν ευσταθούν γιατί στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν μπορεί να γίνει λόγος για άμυνα, αφού είναι αναμφισβήτητο ότι ο πυροβολισμός είχε ριφθεί από πίσω, όταν το Ι. Χ. Ε. αυτοκίνητο απομακρυνόταν και επομένως η επίθεση είχε πλέον περατωθεί και δεν ήταν ενεργός και παρούσα, ώστε να είναι νοητή η άμυνα για την απόκρουσή της σύμφωνα με το άρθ. 22 του ΠΚ. Εξάλλου δεν προσκομίστηκε κανένα απολύτως αποδεικτικό στοιχείο ενώ είναι αδύνατο πρακτικά να συνέτρεχαν οι περιστάσεις που επικαλείται κατά την στιγμή του πυροβολισμού, να είχε γείρει δηλαδή το σώμα του προς τα πίσω – προς στιγμή - και εκείνος να είχε προλάβει να βγάλει το περίστροφο και να πυροβολούσε (αντί να προσπαθεί, όπως είναι φυσικό, να επανεύρει την ισορροπία του). Ακόμη και σ' αυτή την περίπτωση, όμως, το αποτέλεσμα δεν θα ήταν εκείνο που επήλθε γιατί όταν ο ίδιος είχε γείρει προς τα πίσω το αυτοκίνητο βρισκόταν μπροστά του και κατά συνέπεια, εάν ο πυροβολισμός είχε ριφθεί εκείνη τη στιγμή, δεν ήταν δυνατόν να θραύσει το πίσω τζάμι του οχήματος με κατεύθυνση προς τον οδηγό, όπως πράγματι συνέβη. Το πραγματικό αυτό στοιχείο αποδεικνύει χωρίς αμφιβολία ότι η θέση του κατηγορουμένου κατά τον πυροβολισμό ήταν πίσω από το αυτοκίνητο ενώ αυτό απομακρυνόταν. Ο δεύτερος κατηγορούμενος υποστηρίζει ότι δεν είχε μαζί του το πτυσσόμενο στιλέτο και ότι αυτό δεν βρέθηκε στο αυτοκίνητό του. Ο ισχυρισμός αυτός, όμως, αναιρείται από το περιεχόμενο της σχετικής εκθέσεως κατασχέσεως, στην οποία αναφέρεται ότι ο αστυφύλακας Χ. Π. βρήκε το παραπάνω στιλέτο στο αυτοκίνητο του δεύτερου

κατηγορουμένου, στη θέση του συνοδηγού. Εισάγοντας την υπόθεση αυτή στο Συμβούλιό σας σύμφωνα με τα άρθρα 308§1, 309§1 Σ 313 του ΚΠΔ, εκθέτω ότι από όσα έχουν ήδη εκτεθεί προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις ενοχής των κατηγορουμένων για τις πράξεις που τους αποδίδονται και κατά συνέπεια, φρονώ ότι το Συμβούλιο θα πρέπει να αποφανθεί κατά τις παραπάνω διατάξεις και να τους παραπέμψει στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου που είναι το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών (Άρθρο 112§1, 122§1 του ΚΠΔ) για να δικαστούν για τις πράξεις αυτές που προβλέπονται και τιμωρούνται σύμφωνα με τα άρθρα 1, 12, 14, 26 παρ. 1, 27, 42, 94 παρ. 1, 308 παρ. 1, 309, 167 παρ. 1, 2 του ΠΚ και 1 παρ 1ζ, 6 παρ. 10, 11 και 9 του Ν. 495/1976».

Εν είδει επιλόγου.

Η συνταγματικά κατοχυρωμένη στο Άρ 5§3 του Συντάγματος προσωπική ελευθερία συνοδεύεται από ειδική επιφύλαξη νόμου. Έτσι παρέχεται η εξουσία στον κοινό νομοθέτη να εισάγει περιορισμούς στο εν λόγω συνταγματικό δικαίωμα. Ένας από αυτούς του περιορισμούς είναι η εξακρίβωση στοιχείων. Όπως συμβαίνει με όλα τα περιοριστικά των συνταγματικών δικαιωμάτων μέτρα, η εξακρίβωση στοιχείων υπόκειται με τη σειρά της και αυτή σε περιορισμούς (περιορισμοί των περιορισμών) που επιτάσσονται από το ίδιο το Σύνταγμα. Οι περιορισμοί, στους οποίους υπόκειται η επιβολή περιορισμών, συνίστανται στην κατά τρόπο αντικειμενικό και απρόσωπο θέσπισή τους, την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος, τη μη προσβολή του θεμελιώδους πυρήνα του δικαιώματος και την υποταγή του στις επιταγές της αρχής της αναλογικότητας. Η εξακρίβωση στοιχείων ανταποκρίνεται σίγουρα στους τρεις πρώτους περιορισμούς και στις δύο απ' τις τρεις εκφάνσεις της αναλογικότητας (αρχή προσφορότητας και αρχή αναγκαιότητας). Αν ανταποκρίνεται και στην Τρίτη (αρχή αναλογικότητας *stricto sensu*) δηλαδή αν διαρκεί για όσο χρονικό διάστημα είναι αναγκαίο για την περάτωση της διαδικασίας είναι συνταγματικά επιτρεπτή.

Summary

The constitutional recognition in the article 5 § 3, personal liberty is accompanied by a “reservation of law”, which grants the legislator the power to introduce restrictions in this constitutional right. One possible restriction of the personal liberty is the verification of the identity. The verification of the identity, as a restriction of personal liberty, is subjected to restrictions imposed by the constitution. The restrictions, to which the introduction of restrictions is subjected, are their institution in an impersonal and objective way, the satisfaction of the general interest, the inviolability of the fundamental core of the constitutional right and the conformity to the principle of proportionality. The verification of the identity is in concord with the tree first restrictions and with the two aspects of the principle of proportionality (the principle of adequation and the principle of necessity). So it is imperative that verification of the identity should last for the time spaced needed to be carried out in order to satisfy the third aspect of the principle of proportionality (principle of proportionality *stricto sensu*). On these conditions the verification of identity is constitutionally permitted.

ΛΗΜΜΑΤΑ [KEY WORDS]

- Αρχή αναλογικότητας (Principle of proportionality)
- Αρχή νομιμότητας (Principle of legality)
- Αστυνομία (Police)
- Αστυνομικό κράτος (State of police)
- Δημόσιο συμφέρον (General interest)
- Επιφύλαξη νόμου (Reservation of law)
- Εξακρίβωση στοιχείων (Verification of identity)
- Θεμελιώδης πυρήνας δικαιώματος (Fundamental core of the right)
- Κράτος δικαίου (State of law)
- Περιορισμοί συνταγματικών δικαιωμάτων (Restrictions of constitutional rights)
- Προσωπική ελευθερία (Personal liberty)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία σε ελληνική γλώσσα

- ♦ Αλιβιζάτος, Ν.: «Εισαγωγή στην ελληνική συνταγματική ιστορία». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1981).
- ♦ Ανδρουλάκης, Ν.: «Ποινικό δίκαιο: Γενικό μέρος». (Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000).
- ♦ Βεγλερής, Φ.: «Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων του ανθρώπου». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1981).
- ♦ Βενιζέλος, Ε.: «Γενικό συμφέρον και περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων». (Εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1990).
- ♦ Βλάχος, Γ.-Σβώλος, Α.: «Το Σύνταγμα της Ελλάδος». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1978).
- ♦ Βουτσάκης, Β.: «Η αρχή της αναλογικότητας». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1990).
- ♦ Γεωργόπουλος, Κ.: «Μαθήματα Συνταγματικού δικαίου». (Αθήνα 1958).
- ♦ Δαγτόγλου, Π.: «Ατομικά δικαιώματα». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1991).
- ♦ Δαγτόγλου, Π.: «Γενικό διοικητικό δίκαιο». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1997).
- ♦ Δαλακούρας, Θ.: «Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού». Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1993).
- ♦ Δημητρόπουλος, Α.: «Συνταγματικά δικαιώματα, γενικό μέρος». (Αθήνα 2005).

- ◆ • Δημητρόπουλος, Α.: «Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου, τόμος Α'». (Αθήνα 2004).
- ◆ • Δημητρόπουλος, Α.: «Συνταγματικά δικαιώματα». (Αθήνα 2004).
- ◆ • Καράκωστας Γ.: «Δίκαιο Αστυνομίας». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1987).
- ◆ • Κατρούγκαλος, Γ.: «Ερμηνεία του άρθρου 5§3 του Συντάγματος (Σε ΕρμΣ Κασσιμάτη-Μαυριάς)». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2002).
- ◆ Κυριακόπουλος Η.: «Διοικητικό δίκαιο». (Εκδ. Σάκκουλας, 1987).• Μάνεσης, Α.: «Ατομικές ελευθερίες». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1982).
- ◆ Μάνεσης, Α.: «Συνταγματική θεωρία και πράξη». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1980).
- ◆ Μανιτάκης, Α.: «Κράτος δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1994).
- ◆ Μαυριάς, Κ.: «Συνταγματικό δίκαιο». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2002).
- ◆ Μαυριάς, Κ.: «Νομικά και πολιτικά μελετήματα». Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1982).
- ◆ Παπαιωάννου Ζ.: «Περιεχόμενο και όρια της αστυνομικής εξουσίας». (Αθήνα 2004).
- ◆ Ρήγος, Α.: «Η συνταγματική προστασία της προσωπικής ελευθερίας, σε Συνταγματικές ελευθερίες στην πράξη». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1986).
- ◆ Σκουρής, Β.-Τάχος, Α.: «Δίκαιο δημόσιας τάξης». (Εκδ. Σάκκουλας, 1990).
- ◆ Σκουρής, Β.-Τάχος, Α.: «Διοικητικό οικονομικό δίκαιο». (Εκδ. Σάκκουλας, 1990).
- ◆ Σπηλιωτόπουλος, Ε.: «Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2002).
- ◆ Σπυρόπουλος, Φ.: «Το σύστημα των περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα σε Φύση-Κράτος-Διοίκηση». Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2002).
- ◆ Τσάτσος, Δ.: «Η κατά το άρθρο 105 ΕισΝΑΚ έννοια της χάριν του γενικού συμφέροντος κειμένης διατάξεως». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1960).
- ◆ Τσάτσος, Δ.: «Θεμελιώδη δικαιώματα-Γενικό μέρος». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1988).
- ◆ Χρυσόγονος, Κ.: «Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα». (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1998).

Ξενογλωσσα βιβλία

- ◆ Duguit, L.: "Traite' de droit constitutionnel, Tomes II-III". (Publisher: Fontemoing & Cie, Paris 1923).

- ◆ Fleiner, F.: “Institutionen des Deutschen Verwaltungsrechts”. (Publisher: Möhr, Tübingen 1928).
- ◆ Galleotti, S.: “La liberta` personale”. (Editore: Dott. A. Giuffrè, Milano 1959).
- ◆ Gusy Ch.: “Polizeirecht ”.
- ◆ Kelsen, H.: “Théorie général du droit et de l' État”.(Publisher: LGDJ, France 1997).
- ◆ Pieroth/Schlink.: “Grundrechte ”.

Άρθρα σε ελληνική γλώσσα

- ◆ Ανδρουλάκης, Ν.: «Τα όρια της ανακριτικής δράσης και η αρχή της αναγκαιότητας». (ΠοινΧρ ΚΕ', σ.σ. 3-12).
- ◆ Βεγλερής, Φ.: «Τα δικαιώματα του ανθρώπου και οι περιορισμοί τους». (ΤοΣ 1981, σ.σ. 193-241 & 369-381).
- ◆ Βλάχος, Γ.: «Η επιφύλαξη του νόμου και τα θεμελιώδη δικαιώματα στο ελληνικό Σύνταγμα της 11ης Ιουνίου 1975, (ΕΕΔ 1982, σ.σ. 281-308).
- ◆ Γέροντας, Α.: «Η αρχή της αναλογικότητας στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο». (ΤοΣ 1983, σ.σ. 20-30).
- ◆ Δαγτόγλου, Π.: «Ο κοινωνικός περιορισμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». (ΝοΒ 1985, σ.σ. 721-727).
- ◆ Καραγιαννοπούλου-Λελούδα, Ι.: «Σύγχρονη μορφή των ορίων των ατομικών ελευθεριών». (ΤοΣ 1980, σ.σ. 567-576).
- ◆ Καρράς, Α.: «Το απαραβίαστον της προσωπικής ελευθερίας και η επιτετραμμένη προσβολή αυτής». (ΕΕΝ 1976, σ.σ. 509-516).

Ξενόγλωσσα άρθρα

- ◆ Guibal, M.: “De la proportionalite”. (A.J.D.A. 1978, p. 477-487).

NOMΟΛΟΓΙΑ

ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

- ◆ Α.Π. 218/1984 (ΠοινΧρ ΛΔ', σ.σ. 790-791 και www.nomos.gr).
- ◆ Α.Π. 226/1998(ΠοινΧρΜΗ', ' , σ.σ. 804-805 και www.nomos.gr).
- ◆ Α.Π. 943/1987 (ΠοινΧρ ΛΖ', σ.σ. 786-788 και www.nomos.gr).
- ◆ Α.Π. 1090/1987 (ΠοινΧρ ΛΖ', σ.σ. 974-975 και www.nomos.gr).
- ◆ Α.Π. 1212/1993 (ΠοινΧρ ΜΓ', σ.σ. 985-986 και www.nomos.gr).
- ◆ Α.Π. 220/1998 (ΠοινΧρ ΜΗ', σ.σ. 804-805 και www.nomos.gr).
- ◆ Α.Π. 696/1999 (ΠοινΧρ Ν', σ.σ. 318-320 και www.nomos.gr).
- ◆ Γνωμοδότηση υπ' αριθμόν 10 του αντεισαγγελέως του Αρείου Πάγου Η. Σπυροπούλου, εν Αθήναις, την 16η Ιουλίου 1992 (ΠοινΧρ ΜΒ', σ.σ. 1124-1125).

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

- ΣτΕ 300/1936 (Πηγή: www.nomos.gr).
- ΣτΕ 2491/1976 (ΤοΣ 1976, σ.σ. 694-696).
- ΣτΕ 4590/1976 (ΤοΣ 1977, σ.σ. 163-164).
- ΣτΕ 2209/1977 (ΤοΣ 1977, σ.σ. 636-638).
- ΣτΕ 395/1978 (ΤοΣ 1978, σ.σ. 176-178).
- ΣτΕ 3494/1979 (ΤοΣ 1980, σ.σ. 197-203).
- ΣτΕ 4036/1979 (ΤοΣ 1980, σ.σ. 156-158).
- ΣτΕ 903/1981 (ΤοΣ 1981, σ.σ. 701-706).
- ΣτΕ 1503/1982 (ΤοΣ 1982, σ.σ. 576-581).
- ΣτΕ 2112/1984 (ΤοΣ 1985, σ.σ. 63 – 67).

ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΕΙΩΝ

- ΣυμβΠλημΑθ 5247/1990 (Υπερ 1991, σ.σ. 882-884).

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΦΕΤΕΙΩΝ

- ΔιοικΕφΑθ 311/1980 (ΤοΣ 1980, σ.235-236)